

Kenth-Åke Andersson

Den långa marschen – Fjärde Internationalens historia

Från *Mullvaden* nr 10-16/72

Innehåll

Del 1: Utvecklingen fram till 1923	1
Byråkratin växer fram	1
Lenin och Trotskij mot byråkratin	2
Den stalinska utrikespolitiken	3
Den kinesiska revolutionen	3
Sovjetunionen byråkratiskt deformerat	4
Kampen mot fascismen	4
Del 2: På väg mot Fjärde Internationalen, 1933-38	5
Sammanfattning	5
Folkfront eller enhetsfront?	6
Det organisatoriska misslyckandet	7
De programmatiska framgångarna	8
Del 3: Fjärde Internationalen under andra världskriget.....	9
Sammanfattning	9
Internationalens analys av kriget.....	10
Stalinismens linje i kriget	11
Internationalens splittring.....	13
Del 4: ”Lång dags färd mot natt”, Fjärde Internationalen 1948-57.....	14
Sammanfattning	14
Epokens karaktär	15
Internationalens kris och splittring	16
Internationalens analyser	17
När amerikanska KP samarbetade med FBI.....	18
Del 4: ”Resa mot nattens ände”, Fjärde Internationalen 1957-68.....	19
Stödet åt den algeriska revolutionen	20
Återföreningen av de trotskistiska styrkorna	21
Utvecklingen efter återföreningen.....	22
Del 6: ”Den nya dagen gryr” – Fjärde Internationalen efter 1968	23
Nya inbrytningar	24
Internationalens svårigheter... ..	25
... och styrka	26
Bilaga: Siqueiros medger mordförsöket på Trotskij	27

Del 1: Utvecklingen fram till 1923

Revolutionära Marxisters Förbund är broderorganisation till Fjärde Internationalen. Inför dess tionde världskongress som kommer att hållas senare i år, startar *Mullvaden* nu en artikelserie i fem avsnitt, som kommer att berätta om Fjärde Internationalens historia, den situation som rått under dess utveckling, dess teoretiska och politiska uttalanden, och utvecklingen i de viktigaste sektionerna.

Frågan om arbetarklassens internationella organisering fördes fram redan i *Kommunistiska Manifestet* (1848). Marx-Engels konstaterade att kapitalet tenderade att riva ned de nationella skrankorna och utsträcka sitt välde över allt större områden av jordens yta. De drog slutsatsen att arbetarklassen i kampen för ett socialistiskt samhälle måste organisera sig internationellt liksom kapitalet gjort. Och slutade sitt manifest med den berömda parollen: Proletärer i alla länder, förena Eder!

Parollen förverkligades genom *Internationella arbetarassociationen* (1864) och *Andra Internationalen* (1889). När revolutionärerna inom arbetarrörelsen insåg att Andra Internationalen i praktiken dött genom sitt förräderi vid krigsutbrottet

1914, inleddes omedelbart arbetet på en ny internationell organisering. 1919 bildades Tredje Internationalen (Komintern) vid en konferens i Moskva. Under de närmaste åren utförde Komintern ett utomordentligt viktigt arbete för att organisera den internationella kommunistiska rörelsen och för se den med en revolutionär strategi. Vid de fyra första kongresserna (1919-22) utarbetades grunden till en revolutionär övergångsstrategi som skisserade hur den dagliga kampen skulle förbindas med kampen för en proletär stat; hur denna stat skulle få sin organisationsform i arbetarråden, hur kampen skulle utvecklas genom samspel mellan massan och partiet, och vid den fjärdekongressen, slutligen hur man skulle övervinna den relativa nedgången i den revolutionära högkonjunkturen (eller omvänt: kapitalismens stabilisering) genom upprättandet av proletära enhetsfronter som i sig skulle organisera arbetare av olika politiska åskådningar, men samtidigt bevara sin karaktär av klass organisation.

Byråkratin växer fram

När den femte kongressen samlades 1924 hade en annan och än mer hotande fara börjat avteckna sig. Under inbördeskriget hade Sovjetunionen tvingats till oerhörda offer mot de imperialistiska angriparna, hela industrin låg i spillror, de mest medvetna och aktiva arbetarrevolutionärerna hade stupat i striderna, arbetarklassen hade till stor del decimerats genom en tillbakaflyttning till byarna, och krigssituationen hade tvingat fram restriktioner i det offentliga livet. Tillsammans med kapitalismens internationella stabilisering skapade dessa faktorer en jordmån för framväxten av ett nytt skikt inom sovjetsamhället, som nu fick utomordentligt stor makt: byråkratin. Problemet med byråkratin var naturligtvis inte nytt, men under de tidigare åren hade man lyckats begränsa dess makt genom arbetarrådets kontroll över samhällslivet, och genom det ”rullande” systemet (dvs. möjligheten att när som helst återkalla en vald representant och målsättningen att valda medlemmar endast skulle sitta en kortare period och sedan ersättas av någon annan). Slutligen vägrade man hårdnackat ge byråkratin några som helst privilegier genom regeln att ingen funktionär skulle ha högre lön än en arbetare. När arbetarklassen efter inbördeskriget hade decimerats och förlorat sina mest medvetna medlemmar, skedde en successiv förskjutning av makten till byråkratins fördel. Allt flera beslut fattades nu på rent administrativ väg utan politisk debatt och utan kontroll från vare sig partiets massor eller från sovjeterna. De valda organen sammankallades med allt längre mellanrum och beslutsrätten överflyttades till de ledande organen.

Det nya skiktet av byråkrater behövde en ideologi för att motivera sin existens och förbereda marken för nya framstötter i kampen om privilegier. Dess första stöt blev mot oktoberrevolutionens internationella åtaganden. Hittills hade man hävdat att revolutionen måste bli internationell och utsträckas till flera länder för att man skulle kunna lämna den proletära diktaturens stadium och övergå till ett socialistiskt (och än mer ett kommunistiskt) samhällssystem. Den som blev den nya ideologins bärare var Josef Stalin, en man som dittills spelat en undanskymd roll inom partiet, men genom administrativ skicklighet och ett byråkratiskt sätt att handla och tänka var den rätte mannen för byråkratin. Det faktum att han inte tillhörde partiets ”internationalister” gjorde honom än mera lämplig för rollen, liksom hans skolastiska syn på marxismen. 1924 lade han fram en teori om att Ryssland genom egna krafter skulle uppnå socialismen, att man skulle få ”socialism i ett land”.

Den nya ideologin svarade mot vissa drag i den nationella och internationella situationen, och den fick sin påbyggnad genom teorier om att världsbourgeoisin kunde ”neutraliseras” och att de inhemska storbönderna, kulakerna, kunde ”växa in i socialismen”. Den vädjade till den känsla av demoralisering som fanns inom arbetarklassen efter flera år av svåra strider och gav den framväxande byråkratin ökad självkänsla.

Lenin och Trotskij mot byråkratin

Lenin dog 1924. Under de två sista åren av sitt liv hade han drabbats av en svårartad sjukdom som ledde till att han var förlamad och hade små möjligheter att ingripa i landets utveckling. Men trots sjukdomen tog han i slutet av sitt liv upp en kamp mot byråkratin. Han observerade dess självsäkerhet och överlägsna agerande gentemot arbetarna och de nationella minoriteterna och i sitt ”testamente” rekommenderade han partiet att utöka den folkliga kontrollen över partiet och avsätta Stalin som generalsekreterare.

Samtidigt kontaktade Lenin Trotskij och bad honom vid den annalkande kongressen föra kampen mot byråkratin. Trotskij hade några månader tidigare tagit upp, kampen på ett annat område: för större frihet till debatt inom partiet och bättre möjligheter för partiets massa att kontrollera ledningen. Ett avtal ingicks, men genom Trotskijs osäkerhet om den rådande situationens allvar tvekade han i sista stund att ta upp kampen. Det var en ödesdiger tveksamhet. Kanske hade ett mera beslutsamt uppträdande kunnat leda till att vacklande element inom partiet gått över till oppositionen och blivit medvetna om situationen. Nu fick partiledningen kring Stalin möjlighet att stärka sina positioner. Trots sin tveksamhet var Trotskij bäraren av partiets marxistiska arv, och han blev nu utsatt för en omfattande förtalskampanj från byråkratin. Mot parollen om ”socialism i ett land” spelade de ut ”permanent revolution” Trotskijs berömda teori som visat sin riktighet vid oktoberrevolutionen. Trotskij hade redan 1905 förutspått att ett efterblivet land som Ryssland skulle kunna genomföra en proletär revolution före de utvecklade länderna på grund av landets unika position med en stark arbetarklass och en svag bourgeois. Men, påpekade han samtidigt, revolutionen kunde endast börja i Ryssland, den kunde inte fullbordas enbart med landets efterblivna industriella kapacitet. Detta hindrades likaså av den internationella marknadens arbetsfördelning. Det segerrika ryska proletariatet måste därför utsträcka sin solidaritet till andra länder och stödja proletariatet där i dess revolutionära strävanden.

Det var mot denna teori byråkratin nu gick i kamp, vad man strävade efter var att förvandla den internationella politiken till ett instrument för Sovjets utrikespolitik och underordna Komintern under landets kortsiktiga intressen. Kampen för detta mål maskerades som en kamp mot ”trotskismen”, som påstods vilja avbryta landets utveckling och kasta ut det i äventyrligheter på utrikesplanet.

Som kampmedel mot byråkratin bildades Vänsteroppositionen som i ett flertal viktiga dokument lade fram realistiska planer för landets industrialisering, sovjeternas återupprättande, jordbrukets kollektivisering och stödet till den internationella revolutionen. Trots att oppositionens program lyckades vinna stöd hos den gamla kadern av bolsjeviker, misslyckades den med att få masstöd. Den motverkades av den tillfälliga politiska konjunkturen i världen som tycktes tala för en stabilisering och av arbetarklassens decimering och demoralisering inom landet. Till detta kom att byråkratin redan behärskade partiapparaten och förstod att flitigt utnyttja den för att isolera oppositionen och hindra den från att sprida sitt program även inom partiet. 1927 drevs ett beslut igenom att deportera Trotskij till Bortre Asien och två år senare drevs han i landsflykt. De övriga framstående gamla bolsjeviker hade att välja mellan deportering eller avbön inför byråkratin. De flesta valde det senare och sögs sedermera upp i de byråkratiska strömmarna.

Den stalinska utrikespolitiken

Vilken politik förde den stalinistiska byråkratin internationellt? Det kan illustreras med två konkreta exempel: den anglo-ryska kommittén och den kinesiska revolutionen.

1926 upprättades på Stalins initiativ en kommitté för samarbete mellan de ryska och de brittiska fackföreningarna under förevändningen att stärka de internationella banden mellan de två ländernas arbetarklasser och på så sätt bidra till att den engelska arbetarklassen radikaliserades. Men när en generalstrejk bröt ut i England i maj 1926 vägrade Englands LO att stödja strejken och motarbetade den i stället på känt socialdemokratiskt manér. I den situationen borde Sovjetunionen demonstrativt ha brutit överenskommelsen och gått in för att stödja de strejkande arbetarna. Detta krävde också Vänsteroppositionen. Den stalinska fraktionen vägrade detta och drev igenom att samarbetet fortsatte. De engelska arbetarna lämnades utan stöd och en kraftig desillusion spreds bland de radikaliserade proletärerna.

Den kinesiska revolutionen

På andra sidan jordklotet, i Kina, hade en kraftig anti-imperialistisk våg satt in bland arbetarna och bönderna. I denna situation ansåg det byråkratiska skiktet i Sovjet det vara bäst att stödja det borgerliga partiet Kuomintang, som stod under ledning av general Chiang Kai shek. Man beordrade det unga kinesiska kommunistpartiet att gå in i Kuomintang och underordna sig dess disciplin och dess kampmål. Man ansåg att revolutionen var borgerligt-demokratisk och att den nationella bourgeoisin skulle ha ledningen över kampen. För att demonstrera stödet till Chiang Kai-shek valdes han till hedersledamot av Komintern (som i folkmun döptes till Kuomintern) och de spontana försöken att bilda arbetar- och bonderåd på den kinesiska landsbygden och i städerna motarbetades. 1927 ansåg sig Chiang Kai-shek ha fått nog hjälp av kommunistpartiet och mejade i en massaker i Shanghai ner tusentals och åter tusentals arbetare och kommunister. Hela kommunistpartiet befann sig på gränsen till sammanbrott och det skulle dröja nära tio år innan det åter byggts upp.

Trotskij kritiserade skarpt denna politik och lade i ett flertal artiklar fram en strategi för den revolutionära kampen. Till skillnad från den stalinska fraktionen gjorde han inte en sträng åtskillnad mellan den borgerligt-demokratiska revolutionen och den proletära. Han hävdade att arbetarklassen inte får underordna sig en borgerlig organisation, utan i varje läge (även i de fall där samarbete kan komma ifråga) måste bevara sin organisatoriska självständighet och skaffa sig möjlighet att sprida sitt program bland massorna. Den bärande kraften även i den borgerligt-demokratiska revolutionen är arbetarklassen i förbund med bönderna och därigenom tenderar kampen att slå över i en proletär revolution. Det finns i de imperialistiskt dominerade länderna inte utrymme för en kapitalistisk utveckling.

Men hur skulle den stalinska politiken förklaras? Enligt den borgerliga opinionen i Väst gällde det en kamp om makten och skillnaden låg mellan den ”pragmatiska” Stalin och den ”dogmatiska” Trotskij, En marxist kan inte nöja sig med en sådan analys: han måste söka efter de sociala rötterna till en politisk linje. Det var uppenbart att den förda politiken var ett avsteg från bolsjevikernas linje och måste ses som en reaktion mot själva oktoberrevolutionen. Men innebar detta att kapitalismen återupprättats i Ryssland? Trotskij svarade nej på den frågan. Produktionsmedlen var fortfarande nationaliserade och inte privatägda, den ”fria” konkurrensen var upphävd och marknadsekonomin stod under statlig kontroll. Istället för kapitalismens återupprättande hade man en byråkratisk deformation av sovjetsamhället, vilket innebar att arbetarklassen frångits bestämmanderätten i samhället, men att det nya skiktet inte ägde, enbart administrerade, produktionsmedlen.

Sovjetunionen byråkratiskt deformerat

Vilka politiska konsekvenser måste man dra av denna analys? För det första: Sovjetunionen var fortfarande en arbetarstat om än byråkratiskt deformerad, följaktligen innebar den ett framsteg jämfört med kapitalismen och måste ovillkorligen försvaras mot imperialismen och mot alla försök att återupprätta kapitalismen. Vidare krävdes det ingen social revolution, eftersom den grundläggande ekonomiska strukturen inte skulle förändras. Men behövdes det en politisk revolution? Till en början svarade Trotskij nej på den fråga Oppositionen måste mobilisera arbetarna och partimedlemmarna mot byråkratin och reformera samhället.

Inför Kominterns sjätte kongress 1928 formulerade Trotskij en skarpsinnig kritik mot det programförslag som lades fram av Bucharin och Stalin. Kritiken distribuerades aldrig till Kominterns delegater, men några utländska kommunister fick tag i det, och förde den med sig till sina organisationer. Det var inledningen till en internationell organisering av Vänsteroppositionen, vilken hade till syfte att reformera Komintern och åter göra det till ett instrument för världsrevolutionen. Oppositionerna uteslöts genom administrativa beslut, men de bibehöll sin linje att kämpa för en reformering av Komintern och av sovjetstaten.

Kampen mot fascismen

Den händelse som definitivt skulle visa förfallets omfattning var politiken gentemot fascismen. I Tyskland växte ett starkt nazistiskt parti fram som kunde utnyttja den ekonomiska krisen mot slutet av 1920-talet, medelklassens sammanbrott och arbetarklassens splittring för att införa en fascistisk diktatur över landet, en diktatur som skulle tjäna monopolkapitalismens intressen och innebära arbetarrörelsens krossande. Inför denna hotande fara krävde Trotskij i pamflett efter pamflett, i artikel efter artikel, att de socialdemokratiska och kommunistiska arbetarorganisationerna skulle upprätta en enhetsfront för att krossa fascismen. Endast genom en sådan front som behöll sin klasskaraktär men samtidigt enade arbetarna kunde man krossa fascismen.

Den stalinistiska byråkratin gjorde en annan analys. Genom en mycket ytlig studie av utvecklingen hade man kommit fram till att kapitalismen stod inför ett definitivt sammanbrott, att fascismen var en desperat nödfallsåtgärd utan framtid, och att vägen till revolutionen blockerades, inte av fascismen, utan av – socialdemokratin! Denna var nämligen ”socialfascistisk”, ”fascismens tvilling” etc. etc. Det var att rädda huvudet rakt i väggen. Arbetarklassen stod splittrad inför den hitlerska anstormningen. Efter maktövertagandet krossade fascisterna obarmhärtigt den tyska arbetarrörelsen, både den mäktiga kommunistiska rörelsen och sin påstådda tvilling, socialdemokratin. Europas bäst organiserade arbetarklass förlorade varje tillstymmelse till organisering. Under de närmaste åren förmådde man inte ens arbeta underjordiskt.

Denna vansinnespolitik framtvungade en ny analys från Vänsteroppositionens sida. Den byråkratiska deformationen hade nu löpt linan ut. Det kunde inte längre vara tal om att reformera Sovjetstaten eller Komintern. Vad som krävdes var två saker: en politisk revolution i Sovjetunionen som återgav makten till arbetarråden, och på den internationella nivån en organisering av de revolutionära krafterna. Det var inte längre aktuellt att reformera Komintern inifrån. Det gällde nu att börja bygga upp en ny revolutionär International – Fjärde Internationalen.

Del 2: På väg mot Fjärde Internationalen, 1933-38

Sammanfattning

Mullvaden kommer att i fem avsnitt berätta om Fjärde Internationalens utveckling fram till idag. I det första avsnittet, som publicerades i förra numret, berättade vi om utvecklingen i Sovjetunionen på 20-talet: byråkratins framväxt; den ideologiska likvideringen av partiets internationella perspektiv; Lenins testamente; Trotskijs formering av den ryska Vänsteroppositionen. Vi berättade hur Vänsteroppositionen krossades och dess ledare drevs i landsflykt. Trotskijs analys vid denna tid var följande: kapitalismen har inte återupprättats i Sovjetunionen, men arbetarklassens kontroll över produktionen har glidit över i byråkratins händer. Sovjetunionen måste försvaras mot imperialistiska angrepp, men kampen måste även föras för ett återupprättande av den proletära demokratin. Till en början tänkte sig Trotskij att denna kamp skulle föras som en *reformer* av statsapparaten och korrigeringen skulle kunna ske inom ramen för partiet och Komintern. Den händelse som innebar en förändring av denna strategi var stalinismens katastrofala politik gentemot den framväxande nazismen i Tyskland. Det krävdes nu en *politisk revolution* i Sovjetunionen (men inte en social) och en ny International för världsrevolutionen – Fjärde Internationalen.

* * *

Vilken situation rådde i de imperialistiska metropolerna efter nazismens maktövertagande i Tyskland? Med andra ord: Vilken politisk, ekonomisk och social konjunktur kom att betinga Fjärde Internationalen under dess uppbyggnadsperiod?

Ekonomiskt kännetecknades perioden av den världsomfattande och svårartade ekonomiska kris som började 1929 och inte övervanns förrän i slutet av 30-talet. Ekonomin stagnerade, tusentals arbetare kastades ut ur fabriker, reformprogrammen stannade upp.

En kris av detta slag är ingenting ovanligt för kapitalismen: de återkommer periodiskt och är en del av själva systemet. Ibland leder kriserna till en radikaliserings av arbetarklassen, vilken strider för att hindra att borgarnas ekonomiska kris vältras över på deras rygg. Stabiliteten i systemet rubbas, och i kombination med andra faktorer kan krisen leda till en revolutionär situation. Men också det rakt motsatta kan inträffa: krisen leder – om den följer efter år av intensiv kamp – till en kollaps för arbetarrörelsens organisationer, till en utbredd demoralisering inom arbetarklassen, vilket driver över initiativet till borgarklassen.

Situationen i början av 30-talet fick inslag av båda dessa modeller. Krisen följde efter ett årtionde av intensiv arbetarkamp över hela Europa; det räcker med att påminna om revolutionsförsöken efter det första imperialistiska kriget. Först 1923 övervann borgarklassen den politiska krisen. Men detta tillstånd varade inte länge. Mot slutet av årtiondet uppstod nya svårartade politiska kriser, manifesterade ex.vis i den engelska generalstrejken. När krisen kom 1929 hade ingen av samhällets huvudklasser ännu hunnit återhämta sig efter de långa inbördesstriderna. Särskilt i Tyskland uppstod ett politiskt vakuum som gav rika möjligheter för nya kombinationer. Arbetarklassen var ännu utmattad och dessutom politiskt splittrad. Krisen gav en impuls till radikaliserings, men denna kunde inte kanaliseras inom arbetar-

partierna, vilka inte förmådde formulera en korrekt strategi. Det politiska initiativet gick till småbourgeoisin som började backa upp en politisk äventyrare som lovade den efterlängtade stabiliteten: Hitler. Möjligheten hade skapats för den fascistiska kombinationen: småborgerligt stöd och en politik i finansoligarkins intressen. Väl vid makten krossade Hitler alla arbetarorganisationer och själva stödjepunkten i den europeiska arbetarrörelsen, dess ideologiska och organisatoriska centrum alltsedan Marx” dagar utrotades på några år. Detta oerhörda bakslag för arbetarrörelsen färgade hela 30-talet; nederlaget demobiliserade arbetarna i andra länder och uppmuntrade fascistiska grupperingar.

Folkfront eller enhetsfront?

Kampen mot fascismen blev huvudtemat för 30- talets arbetarrörelse. Hur skulle den bekämpas? Snart utvecklade sig två linjer för strategin. Den ena framfördes av SUKP och Komintern. Fiaskot för den sekteristiska politiken i Tyskland (”klass mot klass”) ledde till en total omsvängning. Tidigare hade man vägrat att gå i front med andra arbetarorganisationer; nu utarbetade man tanken på en anti-fascistisk folkfront som inom sig inte bara skulle organisera arbetarna utan även småborgarna, de intellektuella och t.o.m. borgerliga skikt, kort sagt alla ”anti-fascister” som ville vara med och kämpa. Men eftersom alla inte var kommunister blev konsekvensen att fronten skulle bildas kring en plattform, som bestod av försvar för den ”demokratiska staten”. Kommunisterna skulle avstå från alla krav på en social revolution och begränsa sig till att inom Folkfrontens ram kräva reformer i det borgerliga samhället. Den epok man stod inför påstods inte tillåta sociala revolutioner: nu gällde det att i allians med småborgerliga och borgerliga skikt försvara den borgerliga demokratin mot fascismen. För koloniernas del innebar linjen att kommunistpartierna i de kolonier som kontrollerades av demokratiska stater (ex.vis Indien och Vietnam) inställde den anti-imperialistiska kampen. Man t.o.m. fördömde uppror i kolonierna som en ”provokation” (ex.vis Palestina 1936).

Gentemot denna folkfrontslinje förde Trotskij och den internationella Vänsteroppositionen en annan analys. Man hävdade nu – liksom tidigare – att arbetarorganisationerna skulle bilda en front på klassmässig grund för att stoppa fascismen, en proletär enhetsfront, där varje parti – och naturligtvis även kommunistpartiet – skulle behålla sin organisatoriska och programmatiska självständighet. Till skillnad från Komintern var Trotskij inte pessimistisk inför nya revolutionära möjligheter. Han förutsåg att den instabila politiska och ekonomiska situationen skulle bestå och att de snabba skiftena mellan reaktion och revolution skulle känneteckna även framtiden. Ett ekonomiskt uppsving skulle innebära att arbetarklassen återfick sin kampförmåga. Det element som främst saknades för att de revolutionära situationerna skulle kunna utnyttjas var det subjektiva – partiet. Risken för fascismen var akut, men den småbourgoisi som Komintern ville liera sig med var benägen att i en valsituation stödja fascister hellre än kommunister och front på deras villkor band därför arbetarorganisationerna. Endast en kraftfull revolutionär politik – inte denna opportunistiska och dessa ”minimiplattformar” – kunde attrahera småbourgeoisin och de intellektuella till arbetarklassen. Partiet kunde inte heller underordna sig de borgerliga organisationerna och se den ”demokratiska staten” som sitt kampmål – då skulle det i den instabila situationen kunna komma att spela en kontra-revolutionär roll om den försökte hindra arbetarklassens spontana aktioner.

De två linjerna – folkfront eller enhetsfront – kom att konfronteras under 30-talet på flera områden. I kolonierna ledde Kominterns linje till svåra bakslag. Framgångar kunde endast inregistreras i de länderna där kommunisterna antingen genomförde en annan sorts front – enhetsfront med borgerliga grupper, men med organisatorisk och politisk självständighet (Kina efter 1936, f.ö. en politik som låg helt i linje med vad Trotskij förespråkade för Kina) eller där stora grupper bröt med Komintern (Vietnam, Ceylon) och anslöt sig till den trotskis-

tiska rörelsen. I Europa möttes de två linjerna i spanska inbördeskriget, där Komintern arbetade på den borgerliga republikens villkor och kom i motsatsställning till arbetarklassens spontana försök att ockupera fabriker och storgods. Denna politik – som ledde till ett inbördeskrig inom inbördeskriget – demoraliserade den spanska arbetarklassen och underlättade på så sätt Francos möjligheter att segra.

Det är mot bakgrunden av detta politiska och ekonomiska sammanhang för världskapitalismen man måste se försöken att bygga upp Fjärde Internationalen. Det allt överskuggande hotet från fascismen och stalinismens förräderi mot revolutionen innebar faktorer som försvårade uppbygget, samtidigt som epokens instabila karaktär nödvändiggjorde skapandet av ett nytt avantgarde.

Det organisatoriska misslyckandet

Vilken var den organisatoriska bilden för den världskommunistiska rörelsen när arbetet på en International inleddes? Det fanns tre strömningar: en dominerande centertendens ("stalinismen") som vacklade mellan olika alternativ, inte hade något perspektiv, utan kännetecknades av apparatens konservatism och av empiricism inom den politiska analysen. Stalinismen segrade definitivt inom den världskommunistiska rörelsen under 30-talet och befäste sitt organisatoriska grepp över partier och fackföreningar. Denna kontroll över apparaten blev mycket betydelsefull för den fortsatta utvecklingen. Den ekonomiska utvecklingen i Sovjetunionen – femårsplanerna, industrialiseringen, kollektiviseringen – som stod i så bjärt kontrast till den krisdrabbade kapitalismen visade styrkan i en planmässig utveckling, och många arbetare och intellektuella attraherades av det sovjetiska experimentet, och lät sina dubier om den förda politiska linjen falla in i bakhuvudet och sedermera trängas bort. Till höger fanns en opposition som var nybildad och numerärt mycket stark, och som leddes av några av de mest aktiva från Komintern från igår (Brandler, Thalheimer, Kilbom etc.), men som närmade sig socialdemokratien och förde en opportunistisk och reformistisk politik. Slutligen fanns den internationella Vänsteroppositionen som var numeriskt mycket svag, men å andra sidan hade en styrka i sin förmåga till analys och i sin marxistiska begreppsapparat. Som första steg gällde det nu att konsolidera dessa styrkor och börja utarbetandet av en politisk plattform.

Den internationella Vänsteroppositionens rekryteringsbas var under första halvan av 30-talet aktivister från de andra kommunistiska grupperna, vilka kommit i opposition till sitt byråkratiska ledarskap. "Vår organisation bestod, med några få undantag, endast av uteslutna medlemmar från de kommunistiska ungdomsförbunden", berättar en av Trotskijs sekreterare, Jean von Heijenoort. Efter 1933 förändrades denna situation något, vilket Trotskij påpekade i en analys: den tyska fascismens seger hade skapat en svårartad kris för socialdemokratien och de centristiska grupperingarna, och en ny omgruppering kunde börja, särskilt inom dess ungdomskader. Men borde därför sträva efter att söka vinna över aktivister ur denna. I några länder bedrev man därför – inte utan viss framgång – politiken med den s.k. *entrismen*, vilket innebär att man gick in i andra organisationer och bildade en marxistisk opposition.

Denna analys och denna praxis arbetade med en *omgruppering* inom de internationella socialdemokratiska och kommunistiska rörelserna som det främsta verktyget för uppbygget av Internationalen. Den organisatoriska taktiken för trotskismen under 30-talet blev att gripa tag i denna omgrupperingstendens. I denna förutsägelse låg, såvitt vi kan bedöma, ett fel. Både de socialdemokratiska och kommunistiska grupperna kännetecknades av en kraftig cirkulation av medlemmar; men de som stöttes ut blev inte aktiva på nytt utan demoraliserades i stället. Analysen förbisåg dessa upplösningstendenser. Den bortsåg dessutom från den *nygruppering* som ägde rum parallellt och visade sig vara mycket viktig: genom det yttre politiska trycket blev nya element inom arbetarklassen radikaliserade, särskilt ungdomar, vilka tidigare inte varit aktiva inom de politiska organisationerna. De saknade visserligen politisk erfarenhet och

teoretisk kunskap men å andra sidan hade de inte krossats psykiskt av de byråkratiska apparaterna. Fjärde Internationalen tycks i sin analys ha förbisett denna tendens.

Det första organisatoriska uttrycket för bygget av Internationalen blev deltagande i den konferens som 1933 sammankallades i Paris av de organisationer som uteslutits ur både Andra och Tredje Internationalen. I denna konferens deltog 14 olika nationella organisationer, de flesta av centristisk färgning. Den internationella Vänsteroppositionen deltog i syfte att visa sitt perspektiv på en ny International och utarbetandet av ett revolutionärt-marxistiskt program. Det gick naturligtvis inte att uppnå enighet kring detta perspektiv; det omedelbara resultatet blev ett programmatiskt dokument, *De fyras deklaration*, vilket beskrev nödvändigheten av en ny International. Förutom av den internationella Vänsteroppositionen undertecknades dokumentet av tyska SAP och två holländska kommunistiska grupper. SAP drog några månader senare tillbaka sitt stöd. De holländska kommunisterna bröt förbindelserna inför bildandet av Internationalen 1938.

De programmatiska framgångarna

Försöken att organisatoriskt knyta till sig andra grupperingar visade sig resultatlösa. Däremot hade man framgångar i arbetet på att dra över delar av dessa organisationers bas till ett revolutionärt-marxistiskt perspektiv och få dem att bryta med sin organisation. Dessa viktiga vinster motverkades dock av ett flertal splittringar inom den trotskistiska rörelsen på vitala och viktiga politiska frågor. Särskilt gäller detta frågan om Sovjetunionens klasskaraktär, där det under hela 30-talet – och särskilt efter Moskvarättegångarna – uppstod strömningar som hävdade att Sovjetunionen var kapitalistiskt och att en ny borgarklass kommit till makten. Trotskij förde en ständig polemik mot dessa strömningar. Frågan var inte akademisk, utan i högsta grad praktisk: om Sovjetunionen var kapitalistiskt skulle de revolutionära marxisterna i händelse av krig inte ta ställning utan vara neutrala och kämpa för en social revolution ("förvandla det imperialistiska kriget till ett inbördeskrig"). Men om Sovjetunionen fortfarande var en arbetarstat, om än byråkratiskt degenererad – vilket var Trotskij's analys – gällde det som en första plikt för varje revolutionär marxist att försvara Sovjetunionen i händelse av ett angrepp från de kapitalistiska staterna (vilket naturligtvis inte innebar att arbetet på en politisk revolution upphörde).

Men även om det organisatoriska uppbygget gick långsamt och motverkades av splittringstendenser, hade man större framgångar med utarbetandet av ett revolutionärt program. Den organisatoriska frågan är naturligtvis inte oväsentlig – oförmågan till konsolidering och inre disciplin har plågat Internationalen under hela dess existens, men underordnad den politiska analysen och de politiska perspektiven. Det programmatiska och teoretiska arbetet kulminerade i den text som antogs vid Fjärde Internationalens grundningskonferens i sept. 1938, *Övergångsprogrammet*. Detta program föll inte ned från himlen. Det hade förberetts genom intensiva debatter inom den internationella Vänsteroppositionen under hela 30-talet, och dess närmaste föregångare var en nationell variant, "Aktionsprogram för Frankrike", som Trotskij skrev i juni 1934. Dess begreppsapparat hade utarbetats vid Kominterns fyra första kongresser, och ett flertal av dess grundläggande tankegångar byggde på en generaliserad erfarenhet av dels den ryska revolutionen 1917, dels de misslyckade revolutionerna efter första imperialistiska kriget (Tyskland, Ungern, Finland, Estland etc.) och under 20-talet (Tyskland 1923, Kina 1925-27). Övergångsprogrammets grundläggande tankegång är att den uppsplittning av programmet i en maximi- och en minimidel som genomfördes under det kapitalistiska uppsvingets epok (1890-1914) inte längre svarar mot verkligheten under det borgerliga förfallets epok. Nu rådde en skriande motsättning mellan den objektiva situationen och ett eftersläpande revolutionärt ledarskap, vilket gjorde att de revolutionära situationerna inte kunde utnyttjas. För att övervinna denna motsättning och skapa en förbindelse mellan ledarskapet

och massorna måste man utarbeta ”ett system av övergångskrav, som utgår från arbetarmassornas nuvarande villkor och deras nuvarande medvetenhet och som undantagslöst leder fram till samma slutsats: proletarietets erövring av makten.” Under 30-talets kaotiska förhållanden kunde sådana krav börja med paroller som skulle garantera att krisen inte vräktes över på arbetarnas axlar. Vid sidan av dessa paroller som har en mobiliserande och enande effekt gäller det att utnyttja en konfliktsituation, ex.vis en strejk, och utveckla den från en ekonomisk strid till en politisk kamp. Vägen till detta sker via fabriksockupationer, upprättandet av strejk- och fabrikskommittéer, kraven på affärshemlighetens upphävande och arbetarkontroll över industrin. Övergångsprogrammet skisserar därefter strategin i en *revolutionär situation*, karakteriserad av maktdualism, med paroller om kapitalets expropriering, bankernas förstatligande, proletarietets beväpning och skapandet av sovjeter (arbetarråd) inför ett övertagande av den politiska makten. Slutligen skisseras de olika kampvillkoren i kolonierna, i de fascistiska länderna och i Sovjetunionen.

Övergångsprogrammet blev Fjärde Internationalens grundningsdokument. När den nya Internationalen bildades var det organisatoriska arbetet långt ifrån färdig, men den dåvarande situationen kännetecknades just av en klyfta mellan de politiska uppgifterna och ledarskapets konsolidering. Gentemot de kritiker som ville vänta med proklamerandet av Internationalen, svarade Trotskij att deras perspektiv ökar klyftan istället för att minska den. De bortsåg från den konkreta situationen. De bortsåg från det annalkande kriget, vilket skulle kunna omintetgöra allt arbete om man inte hade en internationell organisering. Eftervärlden måste ge Trotskij rätt på den punkten. Alla de – många gånger starka – nationella grupper som motsatte sig bildandet av en International, sopades bort av andra imperialistiska kriget. Dess militanter torterades och likviderades, många av dess medlemmar demoraliserades, passiviserades eller gick över till (den demokratiska) klassfienden. Samma krafter frätte på Fjärde Internationalen. Men just tack vare sin internationella organisering förmådde man trots sin litenhet att överleva kriget. De svårigheter man mötte kommer vi att berätta om i nästa avsnitt.

Del 3: Fjärde Internationalen under andra världskriget

Sammanfattning

Mullvaden kommer att i fem avsnitt berätta om Fjärde Internationalens historia. I de två första avsnitten har vi beskrivit de förhållanden som betingade Internationalens uppkomst och utveckling: kampen mot byråkratiseringen i Sovjetunionen under 1920-talet, vilken slutade med att stalinismen segrade och oppositionen deporterades. 1929 drevs oppositionens ledare, Leo Trotskij, i landsflykt, varpå han omedelbart påbörjade den internationella organiseringen av oppositionen mot stalinismen inom den kommunistiska rörelsen. Fram till 1933 höll man ståndpunkten att det gick att reformera Komintern men efter det att stalinismen visat sin totala bankrutt i politiken mot nazismen, beslöt man att påbörja organiseringen av en ny International, den Fjärde Internationalen. Under 30-talet kom man fr a att profilera sig mot Kominterns kapitulationspolitik i ”folkfronterna”, en politik som innebar att stalinisterna övergav perspektivet på en revolution och i stället sökte samarbete med den liberala bourgeoisin. Mot detta hävdade Trotskij och hans anhängare att endast en proletär enhetsfront kunde stoppa fascismen en enhetsfront som innebar att proletarietet kunde enas och det kommunistiska partiet bibehålla sin organisatoriska och politiska självständighet. Trotskij's anhängare lyckades inte bryta sin politiska isolering och nå organisatorisk stadga – ett arbete som dess utom försvårades i hög grad av epokens karaktär. Däremot vann man en del programmatiska och teoretiska framgångar, vilka kulminerade i det Övergångsprogram, som antogs vid Fjärde Internationalens grundningskonferens 1938.

När Fjärde Internationalen grundades 1938, levde dess sektioner under ordentligt svåra villkor. De numerärt svaga grupperna utsattes för en svår repression och t.o.m. för en direkt fysisk likvidering. Åren innan hade ledningen i Kreml beslutat att krossa trotskismen – ett beslut som fick sina konsekvenser i Moskvarättegångarna, där man gjorde Trotskij till huvudanklagad. Dessa kompletterades med en enorm förtalskampanj av Internationalen ("trotskisterna är fascister" etc.) och i mord på dess ledande militanter. I Sovjetunionen likviderades de tusentals trotskister som suttit i fångläger sedan slutet av 1920-talet; i Spanien upprepade GPU sina manövrar i en kopia av Moskvarättegångarna och startade ett inbördeskrig i inbördeskriget, en åtgärd som splittrade fronten mot fascismen. Flera av de ledande inom Fjärde Internationalen mördades av GPU exempelvis Trotskijs son Leon Sedov (febr. 1938), och Trotskijs två sekreterare, Rudolf Klement (juli 1938) och Erwin Wolf (1937). Samma öde rönt Ignace Reiss, en hög tjänsteman i GPU, som i juli 1938 bröt med stalinismen och anslöt sig till Fjärde Internationalen. I september samma år hittades hans kropp i Schweiz, genomborrade av kulor. Krönet på denna fysiska likvideringskampanj var mordet på Trotskij i augusti 1940 [Om mordet på Trotskij, se bilaga till denna text, *MF anm*]. Dessa mord kunde utföras desto lättare som flera av Internationalens sektioner var infiltrerade av GPU-agenter. T.o.m. ledaren för den europeiska avdelningen av Internationalen och Sedovs närmaste medarbetare, Mark Zborowski, var agent åt Stalin, och sände omedelbart över alla dokument och all information. Effekten av fysisk likvidering och infiltration är naturligtvis mycket olika, beroende på organisationens styrka. Fjärde internationalen var svag och man hade få möjligheter att ersätta de ledande kamrater som föll offer för förtrycket. Den otroliga förtalskampanjen från stalinismens sida ledde också till att Internationalen sattes "i karantän", vilket förstärkte den isolering som redan existerade. Utöver trakasserier från GPU utsattes man också för förföljelser från annat håll. Samtidigt med den andra Moskvarättegången (1937) hölls ex.vis en rättegång mot en trotskistisk grupp i Danzig, anklagad för subversiv verksamhet. En liknande rättegång hölls i Hamburg. I Frankrike, Belgien, Österrike och Indokina utsattes sektioner för olika former av förtryck under slutet av 1930-talet. Den belgiska sektionen utsattes ex.vis för flera polisraider och dess militanter anklagades för att samla in vapen till Spaniens arbetare och för att genom sin propaganda om arbetarmilis förbereda inbördeskrig i Belgien. Förföljelserna skulle stegras än mer under andra världskriget. I de områden som ockuperades av Sovjetunionen sköts trotskisterna. I de områden som ockuperades av Nazi-Tyskland sändes de till koncentrationsläger, där de flesta gasades ihjäl. (Nazisternas förföljelser av trotskisterna underlättades under 1939-41 av samarbetet mellan Gestapo och GPU; den senare hade en fullständig översyn över Internationalens sektioner och lät informationen gå vidare. I USA och England arresterades trotskisterna och sattes i fängelse, anklagade för att ha underblåst och stött strejker.

Förföljelserna mot Fjärde Internationalens sektioner innebar en kraftig åderlåtning av deras kader. När kriget var slut var sektionernas sammansättning helt annorlunda och de ledande kadreerna fick ersättas med nya och oprövade krafter.

Men det var inte bara förföljelserna som hade slagit hårt mot Internationalen. Flera sektioner hade dessutom splittrats under kriget på politiska och teoretiska frågor. För att förstå dessa splittringar måste vi gå in på Fjärde Internationalens analys av världskriget och den linje de olika sektionerna förde.

Internationalens analys av kriget

I världskrigets inledningsskede, närmare bestämt i maj 1940, höll Internationalen en i all hast inkallad extra konferens för att diskutera världskriget. Vid denna konferens antogs ett uttalande, "Fjärde Internationalens manifest om det imperialistiska kriget och den proletära världrevolutionen", där man undersökte krigets orsaker och den linje revolutionärerna borde föra.

Kriget berodde, heter det i manifestet, på en konflikt mellan olika imperialistiska makter, vilka nu, liksom i det första världskriget, sökte genomföra en ny fördelning av världens råvarutillgångar. Det var inte ett krig ”för demokratin” eller för ”nationell självbestämmanderätt”; kriget berodde inte på den eller den diktatorns onda avsikter; kriget var tvärtom en logisk fortsättning på den interimperialistiska konflikt som inte fått sin lösning i det första världskriget. Nu, liksom 1914, sökte Tyskland bryta sin inringning och gripa tag i de råvaruområden, som dess expanderande industri behövde. Som Tysklands främsta rival stod USA, som nu alltmer ingrep i världspolitiken och skuffade undan England och Frankrike som imperialistiska makter. I denna interimperialistiska konflikt kunde det inte vara revolutionärernas uppgift att stödja den ena eller andra imperialistiska makten eller binda sin självständighet genom att proklamera en kamp för borgerlig demokrati. Man måste föra en defaitistisk linje, liksom revolutionärerna gjort i det första kriget och förvandla det imperialistiska kriget till ett inbördeskrig. Man måste bekämpa alla socialpatrioter och socialimperialistiska stämningar inom arbetarrörelsen. Revolutionärerna måste inrikta sig på att störta kapitalismen och imperialismen genom en proletär revolution.

Men kriget var inte på alla fronter en interimperialistisk konflikt. Till skillnad från 1914 fanns det nu en arbetarstat (Sovjetunionen), vilken visserligen var byråkratiskt degenererad, men likväl en arbetarstat, vilken var progressiv i förhållande till imperialismen. Oberoende av tillfälliga allianser skulle de olika imperialistiska makterna sträva efter att upphäva det kollektiva ägandet av produktionsmedlen och återupprätta kapitalismen i Ryssland. För Fjärde Internationalens medlemmar gällde som absolut lag att försvara Sovjetunionen mot imperialistiska angrepp. Men försvaret av Sovjetunionen innebar inte ett försvar för stalinismen. I själva verket stod de i motsatsställning till varandra. Stalinismen hade genom sin katastrofala politik och genom de monstruösa utrensningarna minskat landets försvarskapacitet och formligen inbjudit de imperialistiska makterna till angrepp. Man kunde med säkerhet hävda att den stalinistiska byråkratin inte hade tillräckligt med förutseende för att förbereda landet för krig mot fascismen.

En defaitistisk politik i de imperialistiska länderna, försvar av Sovjetunionen men inte av stalinismen – det var två av de krav som förelåg Fjärde Internationalens medlemmar under kriget. Men det fanns ytterligare en faktor av utomordentlig betydelse – kriget i kolonierna. Världskriget gällde ytterst kontrollen över kolonierna. De fascistiska staterna hade redan börjat omfördelningen genom att ockupera Etiopien och Albanien (Italien) och Kina (Japan). Det var absolut nödvändigt att ge varje stöd och göra varje tänkbar insats för att stödja koloniernas motstånd och uppror mot metropolerna. Detta gällde dock inte bara i Kina och i de kolonier som kontrollerades av fascismen; det gällde också i de ”demokratiska” kolonierna. Under folkfrontsperioden 1935-39 hade Komintern fördömt kampen i dessa kolonier och kallat dem ”fascistiska provokationer”. I de ”demokratiska” kolonierna skulle man – enligt Komintern – inte föra en antiimperialistisk kamp utan endast kräva reformer. Det fanns anledning att tro att Komintern skulle återuppliva den politiken när alliansen med Hitler ersattes med en allians med västmakterna.

Mot denna defaitistiska politik i kolonierna måste Fjärde Internationalen ställa paroller om väpnad kamp mot imperialismen – en kamp som hade desto större möjligheter att lyckas när imperialismen var splittrad på flera fronter.

Stalinismens linje i kriget

För att få perspektiv på Fjärde Internationalens analys av andra världskriget kan man jämföra den med den ”analys” som den andra huvudströmningen inom den kommunistiska rörelsen gjorde, d.v.s. stalinismen. Vi har redan berört deras politik gentemot de ”demokratiska” kolonierna. Deras linje gentemot dem berodde helt och hållet på de tillfälliga allianser som

Sovjetunionen slutit med olika imperialistiska makter. Detta gäller också Kominterns politik i stort. Man hade ingen teori om krigets orsaker; den politik man förde berodde på Sovjetunionens tillfälliga diplomatiska intressen. Under folkfrontsperioden var fascismen huvudfienden, och man var då villig att helt underordna sig försvaret av den borgerliga demokratin. I september 1939 ingick Stalin alliansen med Hitler, vilken varade till juni 1941. Förutom att detta avtal innehöll en cynisk uppdelning av Polen, fick det också konsekvenser för den världskommunistiska rörelsen. De antifascistiska kommittéerna skrotades ned och den underjordiska kommunistiska verksamheten i de fascistiska länderna upphörde. (Som en liten present fick Führern också ta emot 570 efterlysta kommunister från GPU. De åkte direkt till Auschwitz). Under krigets två första år ”upptäckte” de olika sektionerna av Komintern att det fanns imperialism i Västeuropa, och att kriget berodde på att dessa imperialistiska stater hade angripit det fredsälskande Tyskland. Man riktade inte ett ord av kritik mot Nazi-Tyskland under dessa år. Tvärtom stödde man från stalinistiskt håll ockupationerna av Polen, Frankrike, Danmark och Norge. Kommunisterna i dessa länder vägrade ta upp kampen mot ockupationsmakterna. Ett exempel: efter den tyska ockupationen av Frankrike ansökte den kommunistiska tidningen *L'Humanité* om utgivningstillstånd hos ockupationsmyndigheterna och motiverade detta med att utgivningen av tidningen skulle ha en lugnande inverkan på civilbefolkningen

Den stalinistiska byråkratin kunde inte förutse att pakten med Nazi-Tyskland skulle upplösas. Inför det tyska angreppet var man fullständigt oförberedd och landet låg öppet för de tyska arméerna. Stalin sprang och gömde sig (bokstavligt talat) och landet var helt utan ledning under 14 dagar.* Först då hittade man Stalin i hans gömma och fick honom att muttra några ord i en radiomikrofon. De tyska trupperna hade då redan ockuperat hela Västukraina och de baltiska staterna och befann sig på frammarsch över hela fronten. Försvaret av landet och utdrivningen av de nazistiska trupperna blev oerhört blodig och det sovjetiska folket fick betala ett högt pris för slappheten hos den byråkratiska regeringen. Sovjetunionen fick nu söka nya allierade – de imperialistiska västmakterna. Hastigt och lustigt glömde man nu bort att dessa var imperialister. Kriget blev nu, enligt Komintern, en kamp mellan Demokrati och Diktatur. Det var dags för en ny ”folkfront”. Inne i Sovjetunionen blev kriget en ursäkt för en våldsamt chauvinistisk kampanj. Under ”Det Stora Fosterländska Kriget” deporterade man hela folkslag (Krimtatarer, Volgatyskar etc.) till Sibirien. I propagandan till soldaterna beskrev man kriget som en kamp mellan germaner och slaver. Arméns officerare fick nya privilegier, kyrkan återupprättades, landet fick en ny nationalsång (den gamla var ”Internationalen”) och Stalin fick prisa ”det heliga Ryssland” och utnämna det ryska folket till ”det största av alla folk i Sovjetunionen”. Den linjen fick sin naturliga kulmen i upplösningen av Komintern i maj 1943. Det var ett fullständigt logiskt steg. Vad skulle man ha en International till när det inte fanns en gemensam politisk linje för stalinismen i olika delar av världen? Vad skulle man ha en International till när man underordnade sig en imperialistisk sektor och inte förde en självständig politik? Så här motiverade man upplösningen: ”Medan det i axelländerna /d.v.s. de fascistiska staterna/ är viktigt att arbetarklassen söker störta sin regering, är det tvärtom i Förenta Nationernas länder /d.v.s. de västeuropeiska allierade/ arbetarklassens plikt att stödja sin regerings krigsansträngningar.” I det arbetet hade Komintern bara blivit ett hinder. I en

* *Kommentar:* Att Stalin skulle ha ”sprungit och gömt sig” i 14 dagar är inte korrekt. Däremot agerade Stalin till en början kraftlöst och inkonsekvent. När det tyska angreppet inleddes den 22 juni vägrade han till en början att överhuvudtaget inse att det krig utbrutit (han hävdade att det nog bara var provokationer). Sedan gav han förvirrande direktiv och gjorde inget radioframträdande för att tillkännage krigsutbrottet (Molotov fick göra det i stället). Allteftersom rapporterna om tyska militära segrar och svåra sovjetiska nederlag droppade in, blev Stalin alltmer deprimerad och när Minsk (huvudstad i Vitryssland) intagits av nazisterna (28 juni) drog han sig helt tillbaka till sin datja och vägrade att ens svara på telefon. Efter 3 dagar åkte Molotov, Berija, Mikojan m fl ut till Stalins datja och övertalade honom att återvända till rodret. Stalin var således helt borta från ledningen c:a 3 dygn, inte 14 dagar. *MF anm*

intervju några dagar efteråt förklarade Stalin att upplösningen kommit ”i rättan tid” och att den ”underlättade patrioternas arbete på att ena alla progressiva krafter, oberoende av partitillhörighet och politisk åsikt...” – en anspelning på att den kommunistiska milisen i de ockuperade länderna hade upplösts och gått in i den gemensamma fronten.

Internationalens splittring

Det förste världskriget ledde till Andra Internationalens upplösning och bildandet av en ny International; det andra världskriget ledde till Kominterns upplösning. Ur kriget steg Fjärde Internationalen fram som den enda kommunistiska internationella organisationen. Dess styrkor var utomordentligt svaga – kriget hade börjat innan konsolideringen ännu slutförts. Förföljelserna hade lett till att den gamla ledningen fysiskt utrotats. Hela sektioner hade likviderats och de flesta medlemmar satt i fängelse eller koncentrationsläger under kriget. Under det första skedet hade några av de största sektionerna dessutom splittrats. Denna splittring berodde på frågan om Sovjetunionens klasskaraktär. Efter pakten med Hitler, uppstod strömningar i några sektioner, vilka menade att Sovjetunionen inte längre kunde betraktas som en arbetarstat, att Sovjets politik nu var imperialistisk och att plikten att försvara Sovjetunionen i krig skulle upphävas. Stalin-Hitlerpakten ledde hos några till filosofier om ”byråkratisk kollektivism” och om ett helt nytt statsystem som var oberoende av kapitalism eller socialism – teknokraterna och byråkraterna var en ny klass, som hade den reella beslutanderätten över produktionsmedlen. Gentemot dessa lösa funderingar hävdade Internationalens majoritet, inklusive Trotskij, att Sovjetunionen fortfarande var en arbetarstat och att det inte fanns någon anledning att ändra linje. Efter en intensiv debatt inom Internationalens sektioner i början av 1940 splittrade minoriteten ut sig och bildade egna partier, vilka snart försvann. I slutet av 1941 skedde ytterligare en splittring, denna gång inom den tyska aktionen (den del som levde i landsflykt), där man utvecklade tanken att den nationella frågan blivit en ny axel i kampen i Europa och att man skulle ersätta kampen för socialism med kampen för nationell bestämmanderätt. Den franska sektionen splittrades över en liknande fråga, medan den kinesiska sektionen splittrades på frågan om kriget mot Japan, där en minoritet menade att man skulle inta en defaitistisk linje efter det att USA gått in i kriget på Chiangs sida. Majoriteten vidhöll sin linje att delta i försvaret av Kina mot den japanska imperialismen.

När kriget upphörde blev den första uppgiften att samla ihop de nationella styrkor som varit trogna mot Internationalens principer – ett arbete som försvårades av att de internationella kontakterna varit så gott som avbrutna under hela kriget. Konsolideringen och översynen började i april 1946, då man höll en konferens. Vid denna valde man en ny politisk ledning, gjorde en översikt över politiken under kriget och analyserade de tendenser som höll på att utvecklas efter kriget. De två närmaste åren – fram till andra världskongressen 1948 – kännetecknades av den inre konsolideringen. Möjligheterna att direkt ingripa i de politiska och sociala omgestaltningarna efter kriget var små. Internationalen motarbetade som ensam kommunistisk organisation USAs konsolidering i Europa och Asien, och varnade för att alliansen mellan USA och Sovjetunionen inte skulle vara länge. Man riktade uppmärksamheten på den enorma potentialen i den koloniala revolutionen, stödde Vietnams självständighetsproklamation, den kinesiska revolutionen och motarbetade uppkomsten av den zionistiska staten Israel. Också här kan det vara skäl att jämföra med stalinismens politik: det satt kommunister i den franska regering som 1946 började bomba Hanoi, den stalinistiska byråkratin ströp revolutionen i Grekland och försökte förlänga alliansen mellan Kuomintang och kommunistpartiet i Kina. I Palestina stödde stalinisterna uppkomsten av Israel och bidrog till zionismens första krig mot arabstaterna 1948 genom att sända vapen och arbeta diplomatiskt. Stalinismens nya förräderi mot revolutionen visade allt tydligare att Fjärde Internationalen nu var den enda revolutionära organisationen. Men just dessa nya förräderier

skulle också få sina återverkningar inom Internationalen – den inflammerade frågan om Sovjetunionens klasskaraktär skulle åter blossa upp efter 1948 och då få en ny intensitet genom uppkomsten av ett nytt fenomen – ”folkdemokratierna” i Östeuropa. Efter andra världskriget väntade nya splittringar på Internationalen.

Internationalens utveckling under världskriget var framförallt av defensiv karaktär. Man hade att försvara sin analys mot revisionistiska och kapitulationistiska tendenser inom sektionerna, och mot avvikelser som uppkom genom trycket från omvärlden. Man lyckades hindra inflytandet från patriotismen att tränga igenom. Man försvarade den leninska taktiken i ett imperialistiskt krig. Men några avgörande framsteg i analysen gjordes inte under denna epok. Först efter 1948 blev det möjligt att börja lösa frågan om de nya proletära revolutionerna och vilka perspektiv de ställde för det fortsatta arbetet. Om detta berättar vi i nästa nummer.

Del 4: ”Lång dags färd mot natt”, Fjärde Internationalen 1948-57

Sammanfattning

Mullvaden kommer att i sex avsnitt berätta om Fjärde Internationalens historia. De avsnitt som hittills publicerats har vi behandlat Internationalens förhistoria i fraktionskampen i Sovjetunionen på 20-talet, kampen mot byråkratiseringen, för en snabbare industrialisering och till stöd för den kinesiska revolutionen, beslutet att bilda en ny International togs av Trotskij och hans kamrater 1933 efter det att Komintern visat sin oförmåga i kampen mot Hitler och nazismen.

1938 bildades så Internationalen, vilket skedde i ett läge då grupperna ännu inte nått något genombrott och inte ens organisatorisk stadga; Internationalen stod redan vid sin födelse dessutom under starkt tryck i den värsta förtalskampanj historien upplevt – Moskvarättegångarna. Under andra världskriget kom så gott som hela det gamla ledarskapet att fysiskt tillintetgöras i de nazistiska gaskamrarna, samtidigt som de nationella sektionerna rent numerärt växte under kriget. Internationalens framgångar låg dock fr.a. på det programmatiska planet och i sin förmåga att bevara den revolutionära marxismen. Genom en förintande kritik av folkfrontsteorin utvecklade man en fascismteori och teorin om den proletära enhetsfronten, vid Internationalens födelse antogs övergångsstrategin som dess plattform, och under andra världskriget var Internationalen den enda kommunistiska grupp som inte vältrade sig i nationalism och opportunism. Under åren närmast efter världskriget konsoliderades Internationalen; de nya styrkorna konsoliderades, de internationella kontakterna återupptogs och man började att analysera de nya utvecklingstendenserna.

När Internationalen 1948 höll sin andra kongress verkade framtiden innehålla många ljusa element. Man hade fått flera nya sektioner i olika länder, dessa kunde inrapportera en kvantitativ expansion och man började t.o.m. lite försiktigt tala om möjligheten att skapa masspartier. De revolutionära möjligheterna verkade gripbara och konkreta, i Internationalen liksom inom överallt annars väntade man sig en framtida instabilitet och t.o.m. en allmän kris för kapitalismen. Den europeiska arbetarklassen var kraftigt radikaliserad, och kunde bjuda motstånd i en krissituation.

Men förhoppningarna om ett snabbt genombrott kom på skam. Några år senare hade Internationalen splittrats i flera mindre delar, och den gick in i en organisatorisk stagnation som skulle vara i nästan 20 år. Hur kan denna situation förklaras? Vilka konsekvenser fick den för Internationalens perspektiv? Vad hände i inom Internationalen under dessa år på det organisatoriska, politiska och teoretiska fältet? Dessa frågor kommer att stå i centrum i detta och nästföljande avsnitt.

Epokens karaktär

Kring decennieskiftet började det kalla kriget, vilket i Europa och USA fick till följd att en omfattande ideologisk offensiv från bourgeoisin startade. I världskrigets spår hade samtliga arbetarorganisationer gått starkt framåt; kommunistpartierna hade i några europeiska länder blivit verkliga maktfaktorer, socialdemokratien hade stärkt sina ställningar på kontinenten och stora sektorer av den hade t.o.m. radikaliserats. Det kalla krigets offensiv var ett försök att driva tillbaka detta proletära inflytande och åter säkra bourgeoisins ställning. I stort lyckades den offensiven. I de flesta europeiska länder drevs de stalinistiska partierna tillbaka in i sektens värld, medan den socialdemokratiska byråkratin lyckades stävja alla radikala element i sina egna organisationer och istället driva igenom en omfattande klassarbetspolitik. Offensiven tog sig skilda former, alltifrån McCarthyismens häxförföljelser i USA till Tingstens provinsiala efterapare i Sverige. Man drev upp en fullständigt anti-kommunistisk hysteri, som skapade ett mycket svårt ideologiskt klimat. Många medlemmar som isolerades i vardagslivet drog sig undan arbetet, andra knäcktes psykiskt, rekryteringen försvårades. I de flesta kommunistiska organisationer existerar det fortfarande ett ”generationsgap” mellan den kraftiga rekryteringen på 40-talet och på 60-talet och de krisartade förhållandena på 50-talet.

Men detta är inte en förklaring av krisens orsaker, endast en manifestation av en av dess effekter. Vad som möjliggjorde denna ideologiska offensiv var ett fullständigt oväntat fenomen: tron på en ekonomisk kris i Europa och USA visade sig vara en felräkning. Istället upplevde man under 50-talet en välbefinningsökning och en produktivitetsoökning av aldrig tidigare skådat slag. Den teknologiska revolutionen, de nya energitillgångarna, försvarskostnadernas extrema höjning, den kapitalistiska statens nya roll som planläggare och konjunktur-ingripande faktor, allt detta gav bourgeoisin ett helt nytt manöverutrymme. Den kraftiga ekonomiska expansionen gav möjligheter till eftergifter till arbetarklassen i fråga om löner etc. Den nya situationen kom att utlösa en medvetenhetskris inom de kommunistiska organisationerna: var perspektivet på en revolution längre aktuellt? hade inte kapitalismen nu stabiliserats och ändrats? Många började vackla. Frågorna var inte i sig oberättigade. Det krävdes en analys och ett intensivt teoretiskt arbete för att förstå kapitalismens nya möjligheter och dess nya roll. Detta arbete kom att leda till olika splittringar och kriser.

I Östeuropa hade stalinismen tillsynes stärkt sina positioner och ökat sitt inflytande. Under den senare hälften av 40-talet genomfördes sociala omvandlingar i dessa länder som gav dem en liknande struktur som Sovjetunionen, vilket dock skedde utan en folklig mobilisering och t.o.m. utan ett folkligt stöd. Skulle dessa länder betraktas som arbetarstater? Denna helt nya fråga krävde en analys. Den debatten fördes inom Internationalen mellan 1946 och 1950 och resulterade i en analys som godkändes av tredje världskongressen 1951 och som karakteriserade dem som ”byråkratiskt deformerade arbetarstater”. Samtidigt med att denna debatt pågick visade sig de första tecknen på ett sönderfall inom detta stalinistiska block: brytningen 1948 mellan Jugoslavien och Sovjetunionen, vilken följdes av ett ökat förtryck och en serie rättegångar i de östeuropeiska länderna, vilka var direkt kalkerade på Moskvarättegångarna och t.o.m. upprepade deras absurda anklagelser.

Men om det härskande en ny stabilitet i Västerlandet och ett skenbart lugn i Östeuropa, var det fr.a. i den tredje delen av världen, i kolonierna, som de verkliga omvälvningarna hade börjat. Världskriget hade inneburit en försvagning av kommunikationerna mellan metropol koloniala världen, åtskilliga kolonier hade bytt härskare under kriget och under den senare delen av kriget mobiliserats för att slå axelmakterna. I flera av kolonierna startade nu befrielseströrelser, som inte bara hade som mål att slå den japanska fascismen utan också var riktade mot de forna kolonialherrarna. Man var inte villiga att bara än en gång byta härskare.

Den politiska apatin hade brutits över hela den koloniala världen, och särskilt i Asien startade nu en omfattande kamp för frigörelse. I krigets spår följde uppkomsten av nya stater. Vietnam utropade sin självständighet 1945, men tvingades året därpå starta det krig mot imperialismens försök att återta landet som fortfarande pågår. Korea delades upp av ockupationsmakterna, i den norra delen fenomfördes sociala reformer som mobiliserade massorna, medan de amerikanska styrkorna i söder bevarade och t.o.m. förstärkte de gamla ägandeformerna. Och viktigast av allt: i Kina hade kriget mot Japan lett till en omfattande mobilisering av bönderna, centralregeringens auktoritet hade försvagats och 1949 slogs Kuomintang ut av Mao Tsetungs styrkor, och en folkrepublik proklamerades. I andra delar av Asien uppstod regimer som hade en mer komplicerad karaktär, regimer av typ Sukarno på Indonesien, Nasser i Egypten och Perón i Argentina, vilka hade lett kampen mot imperialismen och genomfört vissa blygsamma reformer, men inte på något sätt revolutionerat ägandeförhållandena.

Internationalens kris och splittring

Det ”kalla kriget” var inte på något sätt en lugn och stillsam epok. I Västerlandet härskade en viss stabilitet och en ny tillväxt, men den kontrasterade mot den enorma kokningen i Asien och en begynnande anti-kolonial rörelse i Afrika och en permanent ”oro” i Latinamerika. Hur skulle dessa faktorer värderas? Vad innebar de för den ”klassiska marxismens” analys? Vilka nya teoretiska instrument krävdes för att kunna förstå dessa nya element i verkligheten? Alla dessa frågor tornade upp sig för Internationalen. I debatten uppstod olika strömningar som grep tag i olika element av den nya verkligheten och lät dem bli huvuddelen i sin analys. Det fanns personer som började tvivla på marxismen och som hävdade att en helt ny teori krävdes för att analysera verkligheten, de föll undan för den anti-kommunistiska hetsen och blev anti-marxister. Andra hävdade att Sovjet inte längre var att betrakta som en arbetarstat; utbredningen av dess inflytande i Östeuropa innebar en ny form av imperialism. Den koloniala revolutionens verklighet skapade förvirring hos många. Var Kina verkligen en arbetarstat? Kunde man stödja befrielse rörelser som leddes av stalinister eller av borgerliga skikt? När man sökte skapa sig en översikt över de olika sektorerna kom andra avvikelser: revolutionen i Europa var meningslös, man kunde bara arbeta för den koloniala revolutionen, hävdade några. Andra ansåg att tecknen på en ”liberalisering” i Östeuropa tydde på möjlighet att reformera dessa länder utan en revolution.

Det blev en intensiv och bitvis förvirrad debatt som uppstod i de olika sektionerna och inom Internationalen som helhet. Att den fick till effekt att Internationalen splittrades upp i flera mindre enheter beror dock inte bara på debattens intensitet i sig och frågornas allvarliga karaktär. Det sammanhänger också med de sociologiska lagar som gäller för de revolutionära smågrupperna

En organisation som ännu inte vunnit ett masstöd och en social förankring i samhället lever – fullständigt oberoende av dess vilja och dess program – i en slags halv värld, som styrs av sina egna lagar. Varje större organisation fungerar efter ”apparatens konservatism”, ett begrepp som inte enbart har negativa implikationer. En väl utbyggd apparat ger organisationen stabilitet och säkerhet; den fungerar som en stötdämpare mellan olika gruppintressen och den får en tyngd som skapar balans. De politiska och personliga konflikterna trubbas till en del av, faktorer som naturligtvis samtidigt innebär stora risker för en politisk urartning av organisationen. För smågrupperna, som saknar en apparat och en inre enhetlig struktur gäller andra lagar. Organisationen får en lättrorlighet, som i vissa situationer blir en flyktighet och oansvarighet mot ”det sociala uppdraget”. Det finns inga faktorer som stoppar framväxande konflikter. Det finns inget som bromsar en splittring. Kriserna kommer desto lättare som

oppositionen tror sig ha funnit det medel som ger gruppen möjlighet att expandera och rota sig socialt.

Vad som troligen också påverkade splittringstendenserna var den nya taktik Internationalen gått in för 1952: "entrismen". Den innebar att perspektivet på självständiga partier ställdes på framtiden; istället gick man in som fraktioner i andra arbetarorganisationer för att inom dess ramar söka vinna över arbetare till revolutionära ståndpunkter och på det sättet vinna en social förankring. Denna taktik som gällde fram till 1968, kom i några fall att leda till en nyrekrytering av Internationalen och i några fall till en omfattande anslutning (Frankrike); men i andra fall innebar den en försvagning av organisationerna och t.o.m. en direkt utträdning av de nationella organisationerna (Sverige). Kommunikationerna mellan grupperna försvann, det utåtriktade självständiga arbetet upphörde och trotskismen kom att präglas av en frånvaro på den politiska scenen som var högst olycklig.

Epokens karaktär i kombination med smågruppslivet gjorde att Internationalen under hela 50-talet stod inför svåra splittringar. Den största av dessa splittringar kom 1953-54, så Internationalen i sitt centrum delades på tvären och de nationella sektionerna i de flesta fall splittrades mitt itu. Krisen började i den franska sektionen, spred sig till den engelska och fick avgörande konsekvens när den nådde den amerikanska. Internationalen delades i två delar: den grupp som fortsatte att kalla sig för Fjärde Internationalen och å den andra Internationella Kommittén, som i sin tur sedermera skulle spricka och ge upphov till de olika tendenser som än idag finns kvar. Internationella Kommittén representerade fr.a. en tendens som inte förmådde se de nya frågeställningarna. De trädde fram som "ortodoxa" trotskister, som utvecklade vissa bokstavstroende drag som aldrig tidigare funnits i trotskismen. Att ens tala om kapitalismens nya tillväxt var enligt dem ett "brott med trotskismen", eftersom det klart och tydligt står i Övergångsprogrammet att produktivkrafterna slutat växa. Att stödja nationella befrielseörelser som hade en stalinistisk ledning var att "kapitulera för stalinismen" och överge Internationalens ståndpunkter. Ur splittringen skulle det fr.a. växa fram två stadigvarande minoritetsgrupper, som angrep Internationalen: dels "lambertisterna" med ett visst inflytande i Frankrike och England, som företrädde den "ortodoxa" trotskismen och som inte såg några nya utvecklingslinjer i världen efter Övergångsprogrammets tillkomst, och dels "posadisterna" i Latinamerika som utvecklat en "mao-trotskistisk" ideologi med vissa psykopatiska drag. Internationalens krisperiod utvecklades i två cykler: den första började 1953-4, varefter en viss förbättring inträdde och möjligheten till en återhämtning var skönjbar vid femte världskongressen 1957, därefter inträdde dock en ny splittring som nådde sitt djup 1959-60, därefter en ny återhämtning, och en slutlig återförening av de viktigaste styrkorna 1963.

Internationalens analyser

Bilden från 50-talet är mörk och pessimistisk; det är lätt att raljera över splittringarna. Men bilden är dock inte entydigt mörk. Går man igenom de analyser som gjordes vid kongresserna och vid exekutivkommitténs möten, imponeras man över den intellektuella styrkan och den ärliga viljan att använda marxismen som ett analysinstrument och inte som en uppslagsbok. De olika texter som antogs vid kongresserna (1948, 1951, 1954 och 1957) och som behandlade den världspolitiska konjunkturen och Internationalens uppgifter visade sig i det stora hela vara korrekta förutsägelser om utvecklingen, även om man vid några tillfällen misstog sig om tempot. I dessa texter kom man också att utveckla en teori för en förståelse både av nykapitalismens roll och av det fenomen som kallas för "neo-kolonialismen".

Men i än högra grad kom analysen av den koloniala revolutionen och av utvecklingen i Östeuropa att bli bidrag i den skapande marxismens anda. Internationalen tog tidigt ställning för koloniernas frigörelse, gjorde en korrekt värdering av tvetydigheterna i sukarnismens,

nasserismens och peronismens ideologier, förutsåg imperialismens strategier och ingrep efter förmåga i solidaritetsrörelserna. Av särskild vikt blev här Internationalens arbete i kampen för Algeriets frigörelse. Man avvisade mycket tidigt de sekterister som vägrade stödja en befrielse rörelse som hade en stalinistisk (eller en nationellt borgerlig) ledning och bevarade samtidigt sin självständighet att kritisera svagheter i befrielse rörelsernas klassammansättning, strategi eller program. Som ett exempel på Internationalens förmåga till analys kan här nämnas en resolution om Kina från 1952, där man gjorde en värdering av revolutionens framsteg och dess inre motsättningar. I denna text kunde man inte bara göra en värdering av det förflutna, utan även av framtiden. Man förutsåg med hjälp av en marxistisk analys att KKP genomgick en omvandling från ett opportunistiskt till ett vänstercentristiskt parti som skulle leda till en viss brytning med stalinismens praktik, om än inte med dess teori. I denna omvandling skulle partiet troligen spricka upp på toppnivå och det var möjligt att omvandlingen skulle starta en massmobilisering i landet. Som ett element i denna omvandling förutsåg man även en brytning mellan Sovjetunionen och Kina, även om man här misstog sig på tempot och trodde att den var mer avlägsen än den var.

I analysen av Östeuropa kom man fr.a. att ta fasta på den inre motsägelse som nu låg i stalinismen: denna hade uppstått på grund av Sovjetunionens isolering och den hade lanserat teorin om "socialism i ett land" som sitt ideologiska visir. Nu hade stalinismen expanderat och upprättat ett bälte av stater omkring sig med samma struktur. Denna expansion innebar dock samtidigt stalinismens upplösning. Det första tecknet till denna kom vid brytningen med Jugoslavien, i denna stödde Internationalen Jugoslavien utan att fördenskull upphöra med sin kritik av dess politik. Internationalen spelade en aktiv roll vid bildandet av stödkommittéer i Europa och sände ett 1000-tal frivilliga till landet som hjälpte till med uppbygget i olika arbetsbrigader. Stödet till Jugoslavien drogs dock in 1950 då Jugoslavien på ett fullständigt skandalartat sätt röstade för FN:s ockupation av Korea. Som andra tecken på stalinismens upplösning såg Internationalen arbetarupproren i Berlin 1953, i Ungern och Polen 1956, som de första tecknen på att arbetarklassen åter politiserades och gick till kamp mot byråkratin.

Analysen av stalinismens inre motsättningar som noterades i olika resolutioner och texter från 1947 till 1953, sammanfattades, utvidgades och gavs en teoretisk ram i två långa texter, som lades fram 1954 och 1957, "Stalinismens uppgång och nedgång" och "Stalinismens nedgång och fall", som troligen är de utförligaste och bästa marxistiska analyser som gjorts av utvecklingen i Östeuropa efter Stalins död. Man kunde här förutse svagheter i "liberaliseringen", byråkratins inre motsättningar, brytningen med Kina, och hela upplösningen av den stalinistiska monolitismen och dess återverkningar på kommunistpartierna i Västerlandet. Dessa texter visade att Internationalen trots en organisatorisk splittring och stora påfrestningar bevarade sin förmåga att förstå utvecklingen och formulera analysen för ett framtida politiskt ingripande. Om den andra fasen i detta förberedelsearbete, den nya splittringen och återföreningen, som i sin tur förberedde det nya uppsvinget, kommer vi att berätta i nästa del.

När amerikanska KP samarbetade med FBI...

I förra delen nämnde vi kortfattat att Fjärde Internationalens amerikanska sektion (SWP) under andra världskriget utsattes för svår förföljelse. Flera av dess ledare anklagades för att hindra krigsansträngningarna och kastades i fängelse. 1943 åtalades 18 trotskister och fackföreningsledare i Minneapolis med hjälp av den s.k. Smith Act, den lag som sedermera var den juridiska basen för McCarthyismen. Kring rättegången i Minneapolis startades ett omfattande solidaritetsarbete inom arbetarorganisationerna över hela USA, och SWP vädjade om stöd med motiveringen att denna lag inte bara var riktad mot trotskisterna, utan mot hela arbetarrörelsen. Man uppmanade även det amerikanska kommunistpartiet att i sitt eget

intresse protestera mot rättegången. KP vägrade göra detta, och motarbetade direkt solidaritetsarbetet. Men nu har det avslöjats att KP inte alls spelade en passiv roll under Minneapolis-rättegången. Med stöd av material som härstammar från dåvarande kommunistledaren, Earl Browder, kan det nu bevisas att KP tvärtom aktivt hjälpte den federala polisen, FBI, att få fram ”bevismaterial” mot trotskisterna. KP överlämnade en tjock dossier till justitiedepartementet, bestående av ett omfattande material: officiella pamfletter från SWP, klipp ur trotskistisk press och en fullständig uppsättning av internbulletiner. För att säkerhetspolisen verkligen skulle hitta i dem, hade man dessutom strukit under alla stycken som kunde hjälpa åklagarsidan. Dessutom överlämnade man ett 24-sidigt manuskript som partiets ledning författat, och som hette ”Trotskisternas roll som femte kolonn i USA”. I detta argumenterade KP för att trotskisterna var en sabotageorganisation som ville hindra den amerikanska krigsinsatsen. Man slutade sin skrift med en uppmaning till FBI att en gång för alla krossa trotskismen i landet.

Stalinisterna i KP hade dock ingenting för sina försök att fjäska för de ”demokratiska” imperialisterna och för sin tjallarverksamhet. Den härskande klassen i USA var inte ett dugg tack samma, så fort de såg en möjlighet gick de i massiv offensiv mot alla arbetarorganisationer, inklusive stalinismen. Det skedde i McCarthyförföljelserna i början av 50-talet. Då visade Fjärde Internationalen och SWP vad proletär solidaritet är. De ställde lojalt upp och verkade för arbetarklassens försvar, och förklarade sig helt beredda att upprätta en proletär enhetsfront mot mccarthyismen. Vi får hoppas att stalinisterna inte gör samma misstag en gång till, även om det kanhända kliar i fingrarna nu när den internationella borgarklassen tycks ha startat en förtalskampanj mot Fjärde Internationalen (se material på annan plats i detta nummer.)

Källa: en utförlig dokumentation av ovanstående sensationella uppgifter ges i en artikel av G. Novak i *The Militant* nr 35 1972, s. 12, 22.

Del 4: ”Resa mot nattens ände”, Fjärde Internationalen 1957-68

I de fyra första avsnitten av Mullvadens följetong om Fjärde Internationalen, har vi berättat om Internationalens förhistoria i Sovjetunionen 1923-27, dvs Vänsteroppositionens kamp för industrialisering, för ett aktivt stöd åt världsrevolutionen och mot byråkratin. Beslutet att bilda en ny International togs 1933, efter det att oppositionsrörelserna i Sovjet och inom Komintern misslyckats, och efter det att den stalinistiska byråkratin visat sin fullständiga oförmåga att utforma en revolutionär strategi i Tyskland 1929-33. Fem år senare, 1938, bildades Fjärde Internationalen, vilket skedde i ett läge då sektionerna inte nått något genombrott, inte hade organisatorisk stadga, saknade internationella, fasta förbindelser och då de stod under det mäktiga trycket från den värsta förtalskampanj som någonsin riktats mot en revolutionär organisation – Moskvaprocesserna. Vad som dock motiverade Internationalens existens var de programmatiska framgångarna och risken för ett nytt världskrig som skulle ställa stora krav på de enskilda sektionerna, krav som endast kunde mötas i en internationell organisering. Redan från början rådde det inom Internationalen en klyfta mellan de programmatisk-teoretiska framgångarna och en organisatorisk eftersläpning – en klyfta som i princip fortsatt under hela Internationalens följande historia, Under andra världskriget utrotades hela Internationalens ledarkader i nazisternas gaskamrar. I mångt och mycket tvingades man börja om från början vid andra världskrigets slut, även om man nu rent numerärt sett var större än tidigare. Denna brytning i Internationalens kontinuitet förklarar delvis de splittringar som uppstod under 50-talet. Andra förklaringar är här följande: det kalla krigets tryck mot de kommunistiska rörelserna, smågruppernas instabilitet, den explosiva välståndsökningen i de imperialistiska metropolerna och den ”entristiska” taktik som gjorde att de rent organisatoriska uppgifterna

åsidossattes. Liksom tidigare var det fr.a. på den teoretiska nivån som Internationalen hade framgångar. Man lyckades förstå och förklara nykapitalismens karaktär, och man lyckades förstå utvecklingslinjerna i de nya arbetarstaterna (Östeuropa, Kina) och den koloniala revolutionens enorma betydelse för ett nytt uppsving i världsrevolutionen. De främsta framgångarna låg i två långa analyser av Sovjetunionens och stalinismens utveckling, där man kunde förutse att stalinismens expansion samtidigt var grunden för dess sönderfall, en förutsägelse som bekräftades genom händelserna 1956 (Chrusjtjovs hemliga tal händelserna i Polen och Ungern).

1950-talet var splittringarnas tid för Internationalen. När delegaterna åkte hem från femte världskongressen 1957 hade de inte bara med sig den centrala texten ”Stalinismens nedgång och fall”, utan också viktiga texter om den politiska och ekonomiska utvecklingen och om den koloniala revolutionen samt ett manifest som angav riktlinjerna för arbetet. Men de måste samtidigt ha varit medvetna om de små möjligheterna att använda sig av analyserna i ett omedelbart politiskt och organisatoriskt arbete. Verksamhetsberättelsen vid kongressen hade visat att Internationalens verksamhet främst var litterär och proklamatorisk; inte omedelbart ingripande i någon politisk sektor. Splittringen mellan Internationalen och Internationella kommittén bestod och den skulle kompletteras av en ny splittring 1959-60. Den nya krisen hade sin tyngdpunkt inom Internationalens ledning, där det uppstod viktiga taktiska meningsskiljaktigheter. Frågan gällde relationen mellan den koloniala revolutionen och revolutionen i de imperialistiska metropolerna. En sektor inom ledningen (Pablo-Posadas) hävdade att arbetarklassen i Europa inte längre var revolutionär och att allt arbete måste koncentreras i stöd åt den koloniala revolutionen, alltså en form av ”mut-teori”. Debatten kring denna primitiva frågeställning blev utdragen och löstes först 1963. Som ett krön på splittringstendenserna och Internationalens nedgångsperiod kan man se förlusten av dess enda massorganisation, det ceylonesiska partiet LSSP, organisation som varit helt dominerande inom öns arbetarrörelse och som lyckats reducera både socialdemokratin och stalinismen till små sekter. Under 50-talet degenererade LSSP mycket kraftigt, en degeneration som slutade med att den gav stöd åt öns borgerliga regering. Det ländes samtidigt Internationalen till heders att den inte föll för frestelsen att lindra motsättningarna och genom skenmanövrer söka bevara en konstlad enighet. Internationalen uteslöt sin enda massorganisation i det ögonblick denna började utöva ministersocialism och när den gav stöd åt en regering som förtryckte landets befolkning. Partiets urartning resulterade i att en minoritet som var trogen mot Internationalen bröt sig ut och bildade ett nytt parti – LSSP(r), en grupp som dock ännu saknar ett masstöd, även om den har ett starkt inflytande över en del av öns fackföreningar.

Stödet åt den algeriska revolutionen

Under denna period låg Internationalens viktigaste arbete i stödet åt den koloniala revolutionen. När de algeriska kämparna startade ett krig mot Frankrike för sitt lands befrielse, koncentrerade Internationalen alla sina styrkor för att stödja FLN i striden. Över hela Europa, och alldeles särskilt i Frankrike, bildade Internationalen stödkommittéer, som spred information om befrielsekrigets karaktär och samlade in pengar till FLN. Detta arbete var desto viktigare som de officiella kommunistpartierna fullföljde sin kontrarevolutionära linje och vägrade stödja den algeriska kampen. De styrkor Internationalen kunde ställa till den algeriska revolutionens förfoga de var små; de saknade möjligheter att mobilisera massorna och de var nästan helt utestängda från den proletära miljön; visserligen kunde man mobilisera vissa intellektuella skikt vid universiteten, men i huvudsak fortsatte man att simma mot strömmen; mot sig hade man inte bara kommunistpartierna och socialdemokratin och den franska imperialismen; efter de Gaulles bonapartistiska statskupp 1958 ökade repressionen, och apatin stärktes inom arbetarklassen; under åren fram till Algeriets självständighet 1962

tvungades åtskilliga av Internationalens militanter långt upp på högsta nivå tillbringa en stor del av sin tid i fängelse.

Men trots allt innebar stödet till den algeriska revolutionen någonting nytt. Den tidigare isoleringen till teoretiskt-analytiskt arbete bröts; Internationalen tog initiativet i en central politisk händelse och vann genom sin heroism ökad prestige inom den europeiska vänstern; trotskismen visade nu i handling att den inte var en död rörelse.

Kommunistpartiernas förräderi och passivitet hade ytterligare accentuerat det fenomen som Internationalen analyserat redan 1954: stalinismens upplösning och kris, dess övergång till nationella enheter och till en öppen reformism.

Chrusjtjovs hemliga tal som avslöjade en del (men bara en del) av stalinismens brott mot arbetarklassen, skapade en förtroendekris inom kommunistpartierna; den öppna reformismen stötte bort de mest militanta arbetarna och studenterna och partiernas likgiltighet för den koloniala revolutionen utlöste proteströrelser och fraktioner inom den stalinistiska rörelsen. Krisen nådde sin kulmen genom den öppna brytningen mellan Sovjetunionen och KKP. Dessa upplösningstendenser gav Internationalen nya möjligheter att agera och vinna inflytande; för första gången sedan 1920-talet fanns det nu en omfattande debatt inom den stalinistiska rörelsen, ett ifrågasättande av de dogmatiska satserna och en nedbrytning av de hierarkiska och auktoritära strukturerna. I polemiken mellan SUKP och KKP gav Internationalen ett kritiskt stöd till Kina, som företrädde de mer revolutionära ståndpunkterna och som i praktiken nu bröt med åtskilliga av stalinismens dogmer (även om detta täcktes över genom en fixering vid Stalin-gestalten). KKP sköt fram nödvändigheten av en världsrevolution, varnade för utvecklingen i Sovjetunionen och poängterade nödvändigheten av ett aktivt stöd till befrielseströrelser över hela världen. Inom teorin återupplivade de den leninska teorin om staten, som direkt reviderats av Stalin 1939, och tog upp vissa element av analysen av byråkratins roll i arbetarstaterna. Även om KKP:s ståndpunkter inte saknade vissa ultra-vänsterinslag och även om de präglades av ”radikala barnsjukdomar”, var dess ståndpunkter avsevärt mer progressiva än Chrusjtjovs dimmiga funderingar om en parlamentarisk väg till socialismen och om kommunism i ett land. Internationalen gav stöd åt KKP, samtidigt som man dock bevarade sin rätt att kritisera ultra-vänsterinslagen och att varna för den försvagning gentemot imperialismen som man kunde följa i polemikens spår.

Den tredje faktor som kom att innebära en förändring av Internationalens ställning var den kubanska revolutionens seger. Castroismen var den första proletära revolutionen, i den amerikanska världshalvan, en arbetarstat bara några mil från imperialismens centrum. Den hade skapats av ett ledarskap som stod helt utanför stalinismens kontroll och som hade en helt annorlunda tradition; under de första åren av 60-talet kom den på flera viktiga punkter i fråga om inrikes- och utrikespolitik att inta ståndpunkter som var identiska eller som låg nära Internationalens. Det gäller inte bara dess internationalism och dess försök att skapa en organisering för revolutionen i Latinamerika; det gällde också dess antidogmatism och vilja att skapa ett icke-byråkratiskt övergångssamhälle. Försvaret av den kubanska revolutionen blev en central punkt i Internationalens verksamhet i början av 60-talet.

Återföreningen av de trotskistiska styrkorna

Stalinismens sönderfall, den koloniala revolutionens tyfoner och tendenserna till en radikalisering av skikt i den imperialistiska världen (de svartas kamp för lika rättigheter i USA) gjorde att de trotskistiska grupperingarna kunde bryta sin sociala isolering och åter starta ett politiskt arbete. Många av stridsfrågorna som rört taktiken visade sig nu vara skenproblem eller frågor som fått sitt svar genom historiens gång. På de viktigaste punkterna hade de två stora blocken – Internationalen och Internationella kommittén – kommit att inta identiska

ståndpunkter. Inom båda blocken uppstod splittringsrörelser, som visserligen ledde till att minoriteter bröt sig ut men som samtidigt tick till följd att majoriteterna närmade sig varandra. Under 1961-2 kunde man uppta gemensamma diskussioner, vilka utmynnade i att en kommission tillsattes för att undersöka möjligheten till en återförening. Som grund för enandet lades en text som i 16 punkter skisserade trotskismens huvudsakliga tankegångar och som underskrevs av de två blocken. Därmed var återföreningen möjlig. Den trotskistiska rörelsen kunde åter stabiliseras – ett påstående som också gäller såtillvida att de grupper som ställde sig utanför återföreningen visat sig vara varaktiga grupperingar som splittrats ut på reella politiska frågor (lambertister och healyiter från Internationella kommittén, posadister och pabloiter från Internationalen – grupper som oftast endast existerar på nationell basis och som intagit en del kuriösa politiska ståndpunkter).

Vid återföreningskongressen 1963 antogs några viktiga texter. En behandlade den sino-sovjetiska konflikten och blev en omfattande utredning av orsakerna till splittring av den stalinistiska rörelsen; den andra hette ”Världsrevolutionens nuvarande dialektik” och blev den programmatiska basen för återföreningen. I denna mycket centrala text hävdade man att världsrevolutionen nu kännetecknades av tre fronter med olika inre målsättningar – den koloniala revolutionen som riktades mot imperialismen, men som genom den permanenta revolutionens dynamik ledde till uppkomsten av nya arbetarstater; den klassiska proletära revolutionen i den imperialistiska metropolen och den politiska revolutionen i arbetarstaterna för att störta byråkratin. Dessa tre sektorer utvecklades efter sina egna inre lagar, vilka analyserades i detalj, men de påverkade också varandra i en dialektisk process. Misslyckandena för den proletära revolutionen i Europa hade påverkat den koloniala revolutionen negativt och lett till en omväg till den proletära diktaturen: proletariatet i Sovjet och bidragit till dess politiska apati; å andra sidan skulle den koloniala revolutionen, som för tillfället var motorn, påverka arbetarklassen i de andra två sektorerna och sålunda skapa en ny militans. Efter att ingående ha gått igenom utvecklingstendenserna i de olika sektorerna, skisserade man framtidsutsikterna: ”Den troligaste varianten under de närmaste åren är följande: den koloniala revolutionen fortsätter, inbegriper nya länder och fördjupar sin sociala karaktär alltefterhand som nya arbetarstater uppstår. Detta kommer inte direkt att leda till att kapitalismen störtas i de imperialistiska centra, men det kommer att spela en mäktig roll för att bygga ett nytt världsrevolutionärt ledarskap, vilket redan visats genom uppkomsten av castroistiska strömningar. Trycket från massorna i arbetarstaterna kommer att fortsätta, med en tendens till ökade massaktioner och en möjlig inledning till en politisk revolution i flera arbetarstater. Dessa två utvecklingslinjer kommer på ett fördelaktigt sätt att influera uppkomsten av en ny stridbarhet bland massorna i de imperialistiska länderna, och förstärka den tendens som direkt härstammar ur den avancerade kapitalismens socio-ekonomiska mekanism och minskningen av dess expansionsnivå.”

Utvecklingen efter återföreningen

Med tanke på den tioåriga splittringen och med tanke på nya förvirrande minoritetsrörelser inom de två blocken, gick återföreningen förvånansvärt smärtfritt. Den är på många sätt en idealisk modellsituation för möjligheten att återföreninga splittrade styrkor och den visade på mognaden inom Internationalens ledarskap. Inte heller i de nationella sektionerna tycks återföreningen ha skapat några allvarligare problem. Naturligtvis kvarstod meningsskiljaktigheter, både när det gällde värderingen av de förflutna och i analysen av samtida fenomen, men dessa meningsskiljaktigheter uppträdde endast i underordnade frågor och resulterade inte i skillnader i taktik och strategi. Istället för att verka som en splittrande faktor har dessa meningsskiljaktigheter under de tio år som gått sedan återföreningen verkat som en stimulans i den interna debatten. Konsolideringen var en avslutad process då man 1965 samlades till en ny världskongress. Vid denna gjorde man för första gången en samlad analys av den

afrikanska revolutionens utveckling och undersökte de problem man stod inför i de olika sektorerna av Afrika: resterna av det forna kolonialväldet (södra Afrika) neo-kolonialismens Afrika, och slutligen de stater som uppnått olika grader av en revolutionär omdaning (Guinea, Ghana, Algeriet etc.). I de andra texterna analyserade man utvecklingstendenserna i Östeuropa, den västeuropeiska kapitalismen och USA-imperialismens nya strategi. Men det var särskilt en fråga som sköts i förgrunden av kongressen: den vietnamesiska revolutionen. USA-imperialismen hade påbörjat upptrappningen av sitt angreppskrig, men fortfarande saknades en internationell medvetenhet och solidaritet med Vietnam. Kongressen beslöt att de nationella sektionerna hade som huvuduppgift att lägga ned all sin kraft på att skapa en sådan solidaritet med den vietnamesiska revolutionen: Frågan ansågs av sådan vikt att ett särskilt manifest antogs om försvaret av Vietnam.

Det blev också kampen i Vietnam som definitivt kom att ändra på styrkeförhållandena i världsmåttstock. För första gången på 20 år skapades nu en revolutionär kader i Västeuropa och USA; bland ungdomar och studenter skedde en kraftig radikaliseringsprocess. Denna berodde fr.a. på Vietnamkrigets inverkan, men även naturligtvis på andra faktorer, som de svartas kamp i USA, den afrikanska revolutionen, den nya debatten om marxismen, universitetens förändrade roll i samhället och de omfattande strukturella förändringar som nu skedde i de kapitalistiska länderna med en omfattande omflyttning av arbetskraft och företag i en kortsynt profitjakt. Internationalens grundläggande tes om de tre sektorernas inbördes dialektik visade sig få en bekräftelse som man endast kunde skönja 1963. Det blev också fr.a. Internationalen som kunde dra nytta av den nya radikalismen, Kommunistpartierna stod främmande inför de nya fenomenen, var lamslagna av sin inre kris och tog i vissa fall t.o.m. avstånd från de nya radikaliseringsvågorna. Uppkomsten av en ny kader kom fr.a. att ske till vänster om de officiella kommunistpartierna, och i denna sektor fanns det endast två sammanhängande teorier som kunde erbjuda ett alternativ: trotskismen och maoismen. Den senare hade en kort blomstringstid i slutet av 60-talet tack vare impulserna från kulturrevolutionen, men genom sitt organisatoriska kaos och sin emotionellt färgade ideologi förmådde den aldrig utveckla medvetenheten hos sin kader. Året 1968 kom genom majrevolutionen i Frankrike att ställa de revolutionära organisationerna inför sitt eldprov. Erfarenheten visade att endast en organisation hade förmåga att både förstå, förklara och delta i striderna på Paris' gator: den trotskistiska rörelsen, representerade framförallt av JCR (Jeunesse Communiste Revolutionnaire) – som året därefter skulle bli La Ligue Communiste, Fjärde Internationalens franska sektion. Om effekterna av 1968 och om Internationalens explosiva utveckling under de senaste åren – och något om de problem som detta uppsving också ställer – kommer nästa avsnitt i Mullvadens följetong, vilket blir det sista avsnittet, att behandla.

Del 6: "Den nya dagen gryr" – Fjärde Internationalen efter 1968

Året 1968 blev en vändpunkt i Internationalens utveckling. Den rekrytering av en ny kader som börjat några år tidigare, accentuerades nu i raketfart. Fjärde Internationalen fick nu en anslutning och en politisk betydelse som aldrig förr i sin historia. Och alla tecken tyder på att man ändå bara står i början av sin utveckling.

En avgörande följd av den nya situationen blev att man vid 9. världskongressen 1969 övergav den "entrismiska" taktiken, och i stället började arbeta med att organisera egna revolutionära kärnor som kunde dra till sig de radikaliserade skikten. Det återstår ännu att göra ett definitivt bokslut över entrismens 15-åriga historia. Det blir ett bokslut som kommer att innehålla både plus- och minuskonton. På minuskontot kommer att stå att åtskilliga sektioner inte förmådde använda entrismen som taktik, utan i stället själva slukades av de apparater där de försökte arbeta revolutionärt; på denna sida får man också bokföra att entrismen till en del byggde på felaktiga premisser och ett felaktigt perspektiv. Men på pluskontot står samtidigt att man i

flera fall lyckades finna den rätta bryggan mellan entrismen och en självständig aktivitet, och då kunde ta tillvara den radikaliserings som skedde inom de stalinistiska ungdomsorganisationerna och som ledde dem i motsättning till moderpartiet. Den franska utvecklingen, som är av central betydelse för hela Internationalens uppsving, är det klaraste och viktigaste exemplet på att man kunde nå vinster på den entristiska taktiken. Resultatet syntes vid 9. världskongressen, när man kunde välja in La Ligue Communiste som sin franska sektion. Därigenom fick man inte bara sin största sektion vad gäller kvantitet, utan också sin mest medvetna, kamperfarna och teoretiskt avancerade sektion. Dess inträde skulle få en elektrifierande verkan på hela Internationalen och aktivt medverka till uppkomsten av nya sektioner.

Nya inbrytningar

Hur har utvecklingen varit för Internationalen efter 9. världskongressen? Man kan notera flera viktiga framsteg:

– Det har skett viktiga inbrytningar i de redan radikaliserade skikten. Ännu 1968 var de radikala studentgrupperna i första hand influerade av maoismen, oftare i en anarkiserande tappning en staliniserande (Skandinavien utgör här ett undantag). Inför den nya politiska situationen har luften gått ur maoismen och den har förfallit alltmer, när den nu står utan stöd från de kulturrevolutionära vågorna. Bilden är här entydigt densamma över hela Europa: De maoistiska grupperna splittras i en ändlös serie och blir mindre och mindre; vissa skikt inom dem har inte ens kunnat behålla ett politiskt perspektiv utan hemfaller åt politisk terror. Ingenting talar för att de maoistiska grupperna kommer att kunna återhämta sig, detta desto mindre som den organisatoriska splittringen följts av en politisk degenerering.

Som kontrast till detta sönderfall står uppkomsten av trotskistiska grupper, som i några fall på några få år vunnit hegemoni över det radikaliserade skiktet; så i Schweiz, Belgien och i Spanien. I andra länder har Internationalens sektioner gått starkt framåt, utan att dock ännu ha fått det definitiva genombrottet. Detta är bilden i ex.vis England och Sverige.

– Internationalens sektioner har kommit att inta en ledande roll i Vietnamrörelsen. Detta påstående skulle också kunna spegelvändas: Genom maoismens sönderfall och solidaritetsrörelsens demoralisering inför de komplicerade turerna i Vietnamförhandlingarna, åligger det nu Internationalens sektioner att bli en stötta i Vietnamrörelsen och bygga upp en verklig enhetsfront för största möjliga stöd till de vietnamesiska kämparna. Den amerikanska sektionen (SWP) har länge spelat denna roll i anti-krigsrörelsen, och samma gäller för solidaritetsrörelsen i Frankrike och England. I övriga länder är bilden något mera splittrad, och här återstår ännu mycket arbete för en solidaritetsrörelse. Ett verksamt medel för att bota den nuvarande krisen inom solidaritetsrörelsen vore utbyggandet av internationella kontakter och starta internationella aktioner. Här kan International en spela en självklar ledarroll.

– Internationalens sektioner har i flera viktiga fall gjort inbrytningar i radikala arbetarskikt och ingripit i vilda strejker. Internationalen är den enda organisation som teoretiskt kunnat förklara orsakerna till de vilda strejkerna över den europeiska kontinenten, och som kunnat teckna perspektiven för kampens fortsättning genom utvecklandet av övergångskrav. I några fall har kampen här tagit sig uttryck i att Internationalens sektioner haft ledande roller i stödarbetet (England), i andra fall att de haft aktiva roller inom strejkkommittéerna (Belgien). Ännu har det inte skett en sammansmältning mellan sektionernas kader och det nya arbetaravantgarde som uppstått i strejkvågen, men de första stegen har tagits för ett kontinuerligt samarbete.

– Internationalens sektioner i Latinamerika har i flera viktiga fall stått i spetsen för och den väpnade kampen. Hugo Blancos kamp i Peru, ERPs kamp i Argentina och PORs strider i Bolivia är idag väl kända för militanter över hela världen.

Fjärde Internationalens nya styrka har visat sig i några manifestationer i Europa under de senaste åren: Vid valkampanjen i Frankrike 1969 lyckades La Ligue Communiste:s kandidat samla några hundratusen röster; hösten 1970 hölls ett möte i Bryssel, ”För ett rött Europa”, med drygt 3000 trotskistiska militanter; i maj 1971 lyckades Ligue Communiste samla 30000 människor vid sin minnesdemonstration till Pariskommuns kämpar.

Om utvecklingen i Skandinavien fick man en påminnelse vid det möte i Köpenhamn som nyligen avhöllits; vid detta deltog trotskistiska militanter från Danmark, Sverige, Norge och Finland. Växande grupper finns nu i Sverige och Danmark, medan embryot har lagts för veckling även i Norge och Finland.

Internationalens svårigheter...

Denna korta översikt visar på det nya tillflödet av militanter till Internationalens led och sektionernas språngartade utveckling. Denna utveckling är naturligtvis glädjande och lovande. Men vi kan inte nöja oss med triumfrop. Denna övergång från en liten, isolerad grupp i periferin av sin klass till en aktiv ledare ställer vissa problem och arbetet stöter naturligtvis på svårigheter. Vilka svårigheter och problem kan vi nu urskilja i uppbygget av Internationalen? Hur kan dessa svårigheter övervinnas? I vilken mån kan de påverka utvecklingen?

Den avgörande historiska svagheten i Internationalen är, som vi haft anledning att ständigt påminna om i denna historik, klyftan mellan den avancerade teoretiska produktionen och de små möjligheterna att föra ut politiken i praktiken. Man kan travestera ett berömt uttalande av E.G. Geijer och säga att ”Internationalens historia är historien om dess kongresser”. Denna avgörande svaghet håller nu på att arbetas bort. Idag har Internationalen större möjligheter än någonsin att påverka den politiska utvecklingen och gripa in i klasstriderna. Det nya tillflödet av militanter och välskolade marxister innebär även att de små, men skönjbara tendenser till stagnation som funnits i Internationalen, nu kan elimineras och ersättas med en mer avancerad teoretisk produktion. Men samtidigt är denna historiska svaghet ännu inte eliminerad; den kan lägga krokben i framtiden. Risken är att den inte alls elimineras, utan bara lyfts upp på en annan nivå och får andra uttryck.

Hur kan detta då yttra sig? En möjlighet är följande: det starka tillflödet av ungdomar med begränsad politisk erfarenhet skapar aktivistiska stämningar och en reaktion mot den tidigare teoretiska inriktningen. Därigenom kan pragmatism empiricism föras in i den teoretiska utvecklingen på ett sätt som tidigare inte varit aktuellt. Motsättningen kan också ta sig uttryck i en generationsmotsättning, en risk som är desto större eftersom det saknas en mellan-generation inom Internationalen. Skillnader i arbetsstil, livs- och kulturmönster, kan här skapa onödiga irritationsmoment, som stör den politiska utvecklingen.

– en bristande social förankring. En ofta hörd invändning mot Fjärde Internationalen är dess bristande förankring inom arbetarklassen och dess begränsning till intellektuella skikt. Även kritiken ofta får populistiska och arbetarromantiska övertoner (den blir rent löjlig när den kommer från maoistiska och stalinistiska smågrupper som lider av samma problem, men bara vägrar erkänna det), är den i huvudsak korrekt. Internationalen saknar ännu förankring inom arbetarklassen; dess existens och än mer dess analyser, är fortfarande okända för en bred publik. Denna brist kan endast övervinnas genom en korrekt kombination av ingripande i arbetarkampen och en korrekt strategi för att föra kampen vidare och få den att sammansmälta med andra kampsektorer i samhället. Det är här oerhört viktigt att Internationalen under de närmaste åren förmår skapa denna kombination. Så länge man existerar enbart inom intellek-

tuella skikt kommer utvecklingen att präglas av ryckighet och flyktighet i organisationsarbetet och i det politiska ingripandet. Detta gäller såväl inom varje land som mellan länderna. Den ojämna utvecklingen är i vissa fall lagbunden, och behöver inte vara av negativ art. En ojämn utveckling innebär en frånvaro på vissa orter eller sektorer, men den innebär också en koncentration på andra: och denna koncentration kan utnyttjas för att ackumulera energi för en expansion. Det är fr.a. på den internationella nivån som denna ojämnheter är en svaghet. Genom en felaktig taktik missade ex.vis den italienska sektionen hela ungdomsuppsvinget, och kunde inte få en utveckling av samma slag som i Frankrike. Det gör att den italienska gruppen är alltför liten för att kunna ingripa i den nuvarande omgrupperingen inom den italienska vänstern (situationen är ungefär densamma i Tyskland). Det krävs nu en speciell taktik och ett massivt stöd från andra sektioner för att dödläget skall kunna brytas. En motsvarande funktion har frånvaron av en trotskistisk rörelse i Chile där möjligheterna nu är uppenbara för en ”rysk utveckling” enligt samma modell som i oktober 1917 – om det finnes ett revolutionärt parti. Man kan här också peka på andra områden: Västasien, Pakistan, ja frånvaron inom hela Asien och Afrika (så gott som), och den motsvarande begränsningen av Internationalen till Europa, Latinamerika och Nordamerika. Dessa ojämnheter är stora problem, men de måste lösas för att skapa ett verkligt revolutionärt ledarskap med en internationell medvetenhet och en internationell strategi; det kommer att kräva mycken energi för att bryta upp ojämnheter.

– övergången till en revolutionär kamporganisation i arbetarklassens spets ställer andra krav på den demokratiska centralismen än den uppbyggnad Internationalen haft som en smågrupp. Den demokratiska centralismen måste här lyftas upp på en högre nivå och anpassas efter de nya förhållandena, Hopknytningen av de olika sektionerna, ett organiserat utbyte av erfarenheter, och ett gemensamt uppträdande, ställer nya krav på administration och organisering. Denna omorganisering stärker centralismen. Men den stärker också demokratin, eftersom den möjliggör en intensivare och bredare inre debatt i organiserade former.

Förstärkandet av centrum är nu en central faktor för att uppsvinget skall kunna kanaliseras. Det är också en viktig faktor för att skydda Internationalen och dess sektioner mot den allt ökade borgerliga repressionen. För att klassfienden inte skall kunna utnyttja ojämnheter och de nuvarande svårigheterna och på det sättet ”nysta upp” hela organisationen, är det nödvändigt med ett samordnat beteende och en verkligt samordnad aktivitet i alla sektioner för att möta repressionen, skydda sig mot provokatörer och starta solidaritetskampanjer för att minska borgarklassens möjligheter att agera mot den radikala vänstern.

... och styrka

Det saknas förvisso inte individer och organisationer som använder Internationalens svagheter som en ursäkt för att avböja ett engagemang. Detta är enligt vår uppfattning politiskt sinnessvagt. Internationalens problem ligger fr. a. på den organisatoriska sektorn, och även om dess svagheter kan vara avgörande för ett politiskt ingripande, är detta likväl underordnat när man ställs inför frågan om man skall verka inom Internationalen. Den avgörande frågan är här: har Internationalen den teoretiska och begreppsmässiga utrustning som krävs av en kommunistisk organisation? Kan den erbjuda de organisatoriska ramar som krävs för att arbetet skall vara utvecklande och inte ett spill i vinden?

På dessa frågor måste man svara ett obetingat ja. Internationalen har inte bara bevarat de vetenskapliga begreppen från Kominterns första period och från Trotskijs kamp mot stalinismen; den har också utvecklat dem och fört analyserna fram till dagens situation genom en viktig teoretisk produktion. Även om det inte saknas luckor, är arvet här såpass rikt och användbart att det måste tas i bruk. Hur detta kan ske visas nu, då Internationalen inför sin 10. världskongress (1973) startat sin kanske mest omfattande interna debatt, en debatt som förs på

hög nivå, med fullständig demokratisk frihet för alla tendenser och utan några demagogiska tjuvknep eller administrativa finter för att ta hem segern. Denna debatt kommer att ha en viktig funktion för den framtida utvecklingen. Den genomförs på internationell basis – och här ligger den andra styrkan inom Fjärde Internationalen: den internationella gemenskapen.

Till skillnad från andra vänstergrupper som endast existerar på nationell grund, kan Internationalens sektioner genomföra en internationell debatt som belyses och berikas genom de olika erfarenheter sektionerna gjort, erfarenheter som flyttas över till de andra grupperna och ger dem ett större perspektiv och en större kunskap om problemens omfattning.

Kommer Internationalen att kunna överleva och utvecklas? Vi är absolut övertygade om det. Det ställer speciella problem att bygga en revolutionär International. Det har gjorts många försök, mer eller mindre långlivade. Den Första Internationalen fungerade bara något tiotal år, den Andra i 24 (1890-1914) och den Tredje likaså i 24 (1919-1943). Den Fjärde Internationalen har nu existerat i 35 år, och är således redan den äldsta av alla revolutionära, internationella organiseringar. Den har haft en komplicerad historia. Men det innebär att den också vunnit en viktig erfarenhet för det framtida arbetet. Det är denna erfarenhet vi bygger vidare på när vi ansluter oss till Fjärde Internationalen.

Ur *Mullvaden* nr 16 (1972)

Bilaga: Siqueiros medger mordförsöket på Trotskij

Den 24 maj 1940 utförde en grupp på 20 personer ett spektakulärt försök att mörda Trotskij i Mexiko. Mitt i natten bröt de sig in i hans villa, kidnappade en vakt och avlossade 300 skott. Som genom ett under dödades ingen; den ende som sårades var Trotskijns dotterson som fick en lätt skråma. Några dagar senare återfanns vakten mördad i en ödlig stuga. Polisen lyckades snart nysta upp nätet, och man kunde binda en grupp av aktiva stalinister, ledda av målaren David Siqueiros, vid brottet. Siqueiros medgav aldrig sanningen. Han förnekade visserligen inte att han lett gruppen, men han hävdade att man inte haft för avsikt att mörda Trotskij. Det var ett ”missförstånd”. Man ville bara skrämma honom och protestera mot hans närvaro i landet. Siqueiros förnekade också att han utfört attentatet på order från högre ort, dvs från NKVD (Sovjets hemliga polis).

Först nu har Siqueiros avslöjat mer av bakgrunden till mordförsöket. Det sker i en intervju i den dominikanska tidskriften *Ahora!* för den 9 oktober i år (återgiven på engelska i *Intercontinental Press* 13 nov. 1972, s. 1238–1240). Här medger han utan omsvep att avsikten var att mörda Trotskij och att dådet skedde på order från NKVD. Intressantare än dessa medgivanden är dock vad Siqueiros berättar om denna plans återverkningar på det mexikanska kommunistpartiet. Han berättar om hur en hög tjänsteman inom NKVD, Leonid Eitingon, fick i uppdrag att organisera mordet på Trotskij och gavs fria händer i sitt arbete. ”Men ledaren för det mexikanska kommunistpartiet, Laborde, var ovillig att stödja denna våldsåtgärd och vägrade i praktiken att hjälpa till. Slutligen uteslöts Laborde och hans anhängare och partiet hamnade i våra händer.”

Den meningen säger åtskilligt om vilka effekter stalinismen hade på kommunistpartierna över hela världen: de klassmedvetna arbetare som vägrade låta sitt parti bli en filial till NKVD och som vägrade låta sig förvandlas till mördare, uteslöts helt enkelt och ersattes med ett gäng lejda gangsters. Detta slödder kunde organisera ett mord på Trotskij, men de har aldrig kunnat organisera den mexikanska arbetarklassen för ett maktövertagande. I mindre drastiska former genomgick alla kommunistpartier samma omvandling under Stalin-perioden. Det är bl.a. detta som idag gör det nödvändigt att bygga upp nya kommunistpartier och en ny International.